

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu Kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Triinu Taits

**ÕPILASKODU ROLL SOTSIAALSETE
PROBLEEMIDE LEEVENDAMISEL ALA
PÕHIKOOLI ÕPILASKODU NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: lektor Valter Parve

Pärnu 2013

Soovitan suunata kaitsmisele

(juhendaja allkiri)

.....

(kaasjuhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud "...“..... a.

TÜ Pärnu kolledži Sotsiaaltöö osakonna juhataja

Tiiu Kamdron

(osakonna juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste

autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja

mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

SISUKORD

SISUKORD.....	3
SISSEJUHATUS	5
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	8
1.1. Haridusasutus ja õpilaskodu	8
1.1.1. Koolisotsiaaltöö algus ja tänapäev.....	8
1.1.2. Sotsiaalpedagoogika ja sotsiaalpedagoog.....	10
1.1.3. Hariduslikud erivajadused ja kaasav haridus.....	11
1.1.4. Õpilaskodu ja selle õpilase sotsiaalne taust	12
1.2. Võrgustikutöö olemus	14
1.2.1. Võrgustikutöö last ümbritsevate erinevate ametkondadega ja lapsevanematega	14
1.2.2. Alaealiste komisjoni töö ja eesmärgid	16
1.3. Vägivald kodus ja koolis	18
1.3.1. Kiusamine koolis	18
1.3.2. Lähisuhte vägivalla mõju lastele.....	19
1.3.3. Antisotsiaalne käitumine	21
2. UURIMUS ÕPILASKODU ROLLI KOHTA SOTSIAALSETE PROBLEEMIDE LEEVENDAMISEL	24
2.1. Uurimustöö eesmärk ja uurimisküsimused.....	24
2.2. Uurimismeetod, valim ja ajakava	25
2.3. Uurimistulemuste analüüs.....	26
2.3.1. Lapsevanemate hinnangud Ala Põhikooli õpilaskodule	26
2.4. Pedagoogide hinnangud Ala Põhikooli õpilaskodu õpilaste õppimisele ja sotsiaalsele toimetulekule	29

2.4.1. Erinevus õpilaskodu õpilase ja ülejäänud õpilaste õpivõime ja õpiharjumuse vahel	29
2.4.2. Käitumine tunnis	30
2.4.3. Õpetamismeetodid	31
2.4.4. Emotsioonid tunnis.....	32
2.4.5. Erimeelsuste lahendamine tunnis.....	32
2.4.6. Abi saamine probleemide ennetamiseks ja lahendamiseks.....	34
2.4.7. Info õpilase sotsiaalse tausta kohta	34
2.4.8. Koostöö pedagoogide ja kasvatajate vahel.....	35
2.4.9. Koostöö pedagoogide ja tugipersonali vahel	36
2.4.10. Õpilaskodu roll õpilaskodu õpilasele	37
2.5. Spetsialistide hinnangud Ala Põhikooli õpilaskodu tööle ja õpilaste toimetuleku kohta	38
2.5.1. Sotsiaalpedagoogi hinnang õpilaste sotsiaalsele taustale ning võimalused tulevikus.....	38
2.5.2. Õpilasnõustaja/kasvataja hinnang õpilaste sotsiaalsele taustale ning võimalused tulevikus.....	41
2.5.3. Kasvatajate hinnangud õpilaskodu õpilaste sotsiaalsele toimetulekule ning tekkinud probleemide lahendamine	43
2.6. Arutelu ja ettepanekud.....	44
VIIDATUD ALLIKAD	49
LISAD	53
Lisa 1. Intervjuu küsimustik pedagoogidele	53
Lisa 2. Intervjuu küsimustik sotsiaalpedagoogile ja õpilasnõustajale	54
Lisa 3. Intervjuu küsimustik õpilaskodu kasvatajatele	54
Lisa 4. Küsimustik lapsevanematele	55
SUMMARY	58

SISSEJUHATUS

Antud diplomitöö teemaks on „Õpilaskodu roll sotsiaalsete probleemide leevendamisel Ala Põhikooli õpilaskodu näitel“. Diplomand valis selle teema, sest kokkupuude õpilaskodu ja õpilaskodu lastega on igapäevane ning lahendamist vajavaid aspekte on mitmeid. Teema aktuaalsus seisneb selles, et maapiirkondades on töötuse arv aastatega tõusnud ja seetõttu on paljud perekonnad sattunud erinevatesse raskustesse: tööpuudus, mis tingib raske majandusliku olukorra peres, vanemate liigne alkoholi tarvitamine, vähene haritus, lapsi kasvatab üks vanematest jpm. Vanemad ei tule toime oma eluga ja lapsed ei saa piisavalt tähelepanu, õpetamist, juhendamist, hoolimist ja mõistmist. Lapsed vajavad turvalist kasvukeskkonda ja hoolimist, kui neil see puudub, tekib lasteski vanemate eeskujul hoolimatus iseenese, perekonna, hariduse ja tuleviku suhtes.

Probleem on tinginud olukorra, kus on tekkinud vajadus õpilaskodude järele, kus lastel oleks rahuldatud esmased vajadused, loodud õppimiseks ja hariduse omandamiseks soodne keskkond ning kindel kord ja reeglid, mida laps kasvamiseks ja arenemiseks vajab. Õpilaskodu kontingent on väga erinev - erineb juba sotsiaalse tausta poolest, laste vanuse ja soo poolest ning õpilaste hariduslike erivajaduste poolest. Tänapäeva kool on mitmetahuline, kaasav ja erisusi vähendav.

Lõputöö eesmärgiks on välja uurida, millist rolli mängib õpilaskodu sotsiaalsete probleemide leevendamisel lastevanemate, pedagoogide ja tugipersonali arvates. Eesmärgi saavutamiseks koostati uurimisinstrument ja moodustati valim, uurimisinstrumenti alusel viidi läbi uurimus ning teostati kogutud andmete analüüs. Uurimus viidi läbi kvalitatiivse uuringuna ning andmed koguti intervjuerimise ja uurimisinstrumenti alusel. Lapsevanemate intervjuerimisel kasutati poolstruktureeritud intervjuud, sest sellise meetodi abil on võimalik juurde küsida

täiendavaid ning täpsustavaid küsimusi. Pedagoogide ja tugipersonali intervjuerimisel kasutati küsimustikku, mis annab võimaluse täiendavateks ja suunavateks küsimusteks.

Uurimisülesanded lähtuvalt uurimustöö eesmärgist: tutvumine erialase kirjandusega, sobiva meetodi valimine uurimuse läbiviimiseks, koostada antud meetodi põhjal lapsevanematele poolstruktureeritud intervjuuküsimustik, koostada antud meetodi põhjal intervjuuküsimustik pedagoogidele, tugispetsialistidele ja kasvatajatele, valimi moodustamine, intervjuuküsimustike läbiviimine lapsevanemate ja koolipersonali seas, tulemuste transkribeerimine ja andmete analüüs.

Õpilaskodudega seoses on tehtud eelmisel, 2012. aastal, Tartu Ülikooli Pärnu kolledžis kaks lõputööd, mis uurisid laste ja tugipersonali hinnanguid ja arvamusi õpilaskodude kohta. Esimene neist on „Õpilaskodu noorte igapäevaelu toetajana Eidapere õpilaskodu näitel“ , autoriks R. Viickberg ja teine „Õpilaskodu õpilaste kasvukeskkonnana ja õpiedukuse toetajana: võimalused ja probleemid Järva-Jaani gümnaasiumi näitel“ , autoriks K. Kärner. Antud töö erinevus võrreldes nende töödega on see, et antud lõputöö uurib lapsevanemate ja koolipersonali arvamusi õpilaskodu kohta, kui sotsiaalsete probleemide leevendaja.

Lõputöö eesmärgist lähtuvalt koosneb töö sisuline osa kahest suuremast peatükist, mis jagunevad alapeatükkideks. Esimene peatükk annab ülevaate teoreetilistest lähtekohtadest: koolisotsiaaltööst ja õpilaskodust ning sellega seonduvast sotsiaalpedagoogikast, hariduslikest erivajadustest, kaasavast haridusest, õpilaskodust ja õpilaskodu õpilase sotsiaalsest taustast. Võrgustikutöö, mis selgitab koostööd lapsevanemate, kooli ja erinevate last ümbritsevate ametkondade vahel. Annab ülevaate alaealiste komisjoni tööst ja eesmärkidest. Vägivald kodus ja koolis, mis toob välja erinevaid kiusamise liike koolis, uurib lähisuhte vägivalla mõju lastele ja defineerib antisotsiaalse käitumise. Teine peatükk on empiiriline uurimus, kus tuuakse välja uurimustöö eesmärk ja uurimisküsimused, uurimismeetod, valim ja ajakava. Uurimistulemuste analüüs analüüsib: lapsevanemate, pedagoogide, tugipersonali ja kasvatajate arvamusi õpilaskodu ja õpilaskodu õpilastega seonduvast koolis.

Mõiste:

Sotsiaalne probleem ~ sotsiaalne probleem on elukvaliteedi halvenemisest tekkiv toimetulematus või võõrdumus, mis haarab suure osa ühiskonnast või kogu ühiskonna.

(Rajaleidja)

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Haridusasutus ja õpilaskodu

Antud peatükk teoreetilised lähtekohad jaguneb kolmeks suuremaks alapeatükiks, millest esimeses antakse ülevaade haridusasutusest ja õpilaskodust, alapeatükidena koolisotsiaaltöö algusest ja tänapäevast ning mis on selle aja jooksul sotsiaaltöös muutunud, saab ülevaate ka koolist kui sotsiaalasutusest. Teine alapeatükk käsitleb sotsiaalpedagoogikat, kui teadust ja sotsiaalpedagoogi töö peamisi ülesandeid ning sotsiaalpedagoogi töö eesmärke lähtudes ametijuhendist. Kolmanda alapeatüki teemaks on hariduslikud erivajadused ja kaasav haridus, mis on viimastel aastatel olnud väga aktuaalseks teemaks seoses erikoolide sulgemisega ning erivajadustega õpilaste paigutamisega elukoha järgsesse kodukooli. Neljandas alapeatükis saab ülevaate õpilaskodust, õpilaskodusse vastuvõtmise tingimustest ja õpilaskodu õpilase sotsiaalsest taustast.

1.1.1. Koolisotsiaaltöö algus ja tänapäev

Koolisotsiaaltöö alguseks loetakse perioodi 1890-1930. Koolisotsiaaltöö sai alguse koolisüsteemist väljastpoolt ja oli seotud settlementide liikumisega, kodanikualgatuslike ühenduste ja eraalgatusliku filantroopiaga („inimesearmastus“, inimsõprus, heategevus, annetused). 1906.a ühendasid kaks settlement-maja oma jõud, et maksta kahele kodukülastajale kolme oma piirkonnakooli õpilase kodude külastamise eest. Esimesed kodukülastajad oli õpetajaharidusega ning nad polnud rahul, et ei kuulu kooli personali hulka ja hakkasid endale nõudma ametlikku staatust. 1913. a saadigi ametlik staatus New Yorgis ja Rochesteris. Sellest ajast kuni 1920. aastateni levis kodukülastamine ehk algeline koolisotsiaaltöö ka ida- ja kesklääneosariikidesse. Kodukülastajad said abi usuorganisatsioonidelt. Alates aastast 1924 algas kohustusliku koolis osalemise kontroll

ja levis ka koolivormi kandmise nõue. Kuigi seadusega oli kehtestatud koolikohustuse täitmine, siis tegelikult ei suudetud seda seadust täita. Sel ajal nimetati koolisotsiaaltöötajat koolikohustuse eiramise ametnikeks kes tõid küll lapsed kooli, kuid ei suutnud neid panna koolitööd tegema. Seoses koolikohustuse seaduslikuks muutmisega ilmnesid probleemid erinevatest kultuuridest lastega: rass, etnilisus, vaimne puue, delinkventne käitumine – agressiivsus, IQ, akadeemiline (eba) edukus, emotsionaalne seisund, tähelepanu-puudulikkuse ja hüpperaktiivsuse häire (ADHD), tõrges ja trotslik käitumine (ODD), käitumishäire (CD), geneetilised ja füsioloogilised karakteristikud. Perekondlikud riskitegurid on sageli seotud lapse vahetu keskkonnaga ja võivad ilmned nii otseselt kui ka kaudselt. Koolisotsiaaltööd tehakse Eestis alates 1994. aastast alates Tartus ja 1999. aastast Pärnus. Tartu linnas võeti vastu otsus, mille kohaselt alates aastast 2005 töötab igas Tartu munitsipaalkoolis sotsiaalpedagoog. Selle otsuse kohaselt kaasnes koolisotsiaaltöötaja ametikoha kaotamine või ümbernimetamine sotsiaalpedagoogiks. (Kadajas 2001:33)

TÜ sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika osakonna magistrand Merle Linno toob oma töös: “Mis on koolisotsiaaltöö ja kes on kooli sotsiaaltöötaja?” välja erinevused koolisotsiaaltöötaja ja sotsiaalpedagoogi vahel: Sotsiaalpedagoogika on kitsama tähendusega ja tegeleb ainult probleemse lapse abistamisega, et koolis olemine oleks võimalikult probleemivaba ning koolisotsiaaltöö vaatab asjadele laiemalt, et probleemilahendamisse oleks kaasatud kaasõpilased, perekond, õpetajad jne. (Linno 2012).

Kool on arengukeskkond, mis last olulisel määral mõjutab. Kool seab kõigile lastele võrdsed normatiivsed nõuded ning ootused, arvestamata sotsiaalse tausta erinevusi ja õpieeldusi. Kool on sotsiaalasutus, kus laps õpib olema ühiskonna liige. Koolis saab selgeks, kes ma olen ja kus ma teiste suhtes asun. See on eluks ettevalmistav periood, mille puhul pole oluline, mis hinnetega laps kooli lõpetab, kui see, et lõputunnistus annab tunnistust selle kohta, et elus on läbitud raske sotsialiseerumisetapp. Selle etapi lõppedes võib vaid loota, et noorest kujuneb edukas täiskasvanu. (Kallavus 2006)

Muutuv kool, suhted õpetajate ja õpilaste vahel ning õpilaste väga erinev sotsiaalne taust annab kinnitust sellele, et koolisotsiaaltöö on tänapäeva ühiskonnas väga vajalik

just nimelt sellepärast, et iga laps leiaks tee kooli ja igal lapsel oleks võimalik saada võimete kohane haridus, olenemata perekonna sissetulekust või sotsiaalsest taustast.

1.1.2. Sotsiaalpedagoogika ja sotsiaalpedagoog

Iga teadusala, ühiskondliku liikumise ja tegevussüsteemi enesemääratlus on ajalooliselt moodustunud erinevatest tõlgendustest tegevuse lähtekohtade, tunnuste ja eesmärkide kohta. Sotsiaalpedagoogika enesemääratlus moodustub erinevatest, omavahel võistlevatest ja eri ajajärgudel esitatud seisukohavõttudest, milles visandatakse sotsiaalpedagoogika tunnuseid ja üritatakse vastata küsimusele, mis on sotsiaalpedagoogika. Sotsiaalpedagoogika kohta ei ole üht kõigile vastuvõetavat tõlgendust. Sotsiaalpedagoogika teoreetilises määratluses sisalduv pinge ja vastuolulisus pakub dünaamilise aluse teadusala arenguks. Sotsiaalpedagoogika arengu tagab üksnes püüd analüüsida jätkuvalt mõtlemist ja tegevust ning mõista iseennast ja oma tegevusala. (Hämäläinen 1999)

Sotsiaalpedagoogika nimetuse all võib mõelda nii teadus-, koolitusala, õppeainet, töö- kui ka ametiala. Sotsiaalpedagoogilise enesemääratluse aluseks on idee viletsuse vähendamiseks ja hädasolijate aitamisest pedagoogiliste vahenditega. (Hämäläinen 1999)

Sotsiaalpedagoogika on suund, mille järgi peab lähtuma ühiskonna vajadustest ning arendama sotsiaalset aktiivsust ühistöö ja suhtluse kaudu, selleks võib olla kooliväline kultuurharidustöö; ka arendav, kasvatav, hüvitav, õpetav, juhendav jms tegevus, mis aitab inimesel sotsiaalselt rahuldaval tasemel ühiskonnas elada. (Eesti Entsüklopeedia)

Sotsiaalpedagoogi tööülesanneteks koolis on: lapse arengu jälgimine koolis, isiksuse arenguks hõlbustab keskkonna parendamist; aitab lahendada konfliktsituatsioone, koordineerib kooli tööst osavõtjate tegevust laste probleemide lahendamisel; tegeleb raskusi omavate lastega, uurib perekondlike tingimusi, aitab kaasa kooli keskkonna, õpetajate ja laste vastastike suhete parendamisele; on kooli, lapse ja perekonna vahendaja; loob soodsa keskkonna laste annete ja eriliste võimete arenguks; teeb koostööd linna/valla sotsiaalmeti, noorsoopolitsei ja ühiskondlike organisatsioonidega

ja korraldab kasvatustööd vahetult lastega, kellel esinevad ümbritsevas keskkonnas kohanemiskasvatusraskused. (Sotsiaalpedagoogi ametijuhend)

Erinevate sotsiaalsete probleemide väljenduseks koolikontekstis on enamasti käitumisprobleemid. Käitumisprobleemidega õpilaste puhul tahetakse saada kindlaid juhiseid, kuidas sellise lapsega kooli hakkama saada, kuid kindlat retsepti selle jaoks ei leidu. Kindlaid tehnikaid pakub psühhoteraapia, eriti agressiivsete laste puhul, kuid koolis käsitletakse probleeme siiski pedagoogi lähtekohast. Õpetaja seisukohalt on peamiseks probleemiks see, et mis segab õpilast õppimast ja koolis käimast. Sellise laste poolse käitumise taga võivad olla erinevad sotsiaalsed probleemid: näiteks vanemad on alkohoolikud, puudub toetav kodu või on perekonnal toimetulekuraskused. Põhjuseid võib olla väga palju ja erinevaid. (Aavik 2012)

Sotsiaalpedagoog on vahelüliks õpilase ja õpetaja vahel ning kooli ja kodu vahel, tehes lapse heaolu nimel koostööd erinevate instantsidega. Tagades tehtava tööga õpilaste koolikohustuse täitmise ning õpilaste ja õpetajate vaheliste suhete paranemise.

1.1.3. Hariduslikud erivajadused ja kaasav haridus

Tänapäeval on kasutusel selline termin nagu kaasav haridus ja sellest räägitakse päev-päevalt enam, see sisaldab endas põhimõtet, et iga õpilane, ka erivajadusega õpilane, õpib oma elukohajärgses tavakoolis, mis tagab õpilase võimetekohase arengu. Kaasava hariduse eesmärgiks ei ole erisuste kõrvaldamine, vaid anda võimalus olla kogukonnas, kus väärtustatakse iga indiviidi eripära. Põhikooli- ja gümnaasiumi seadus (edaspidi PGS) § 46 lg 1 määratleb haridusliku erivajadusega õpilase: haridusliku erivajadusega õpilane on õpilane, kelle andekus, õpiraskused, tervises seisund, puue, käitumis- ja tundeeluhäired, pikemaajaline õppes eemalviibimine või kooli õppekeele ebapiisav valdamine toob kaasa vajaduse teha muudatusi või kohandusi õppe sisus, õppeprotsessis, õppe kestuses, õppekoormuses, õppekeskkonnas (nagu õppevahendid, õpperuumid, suhtluskeel, sealhulgas viipekeel või muud alternatiivsed suhtlusvahendid, tugipersonal, spetsiaalse ettevalmistusega pedagoogid). Väga tähtis on lapse haridusliku erivajaduse varajane märkamine ja sekkumisstrateegiatega kavandamine.

Nõustamiskomisjonide ülesanne on soovitada õpilasele, milline õppekava ja tugisüsteemide rakendamine aitaks tagada maksimaalse arengu, põhihariduse omandamise ja valmisoleku elukestvaks õppeks. Õpilasele koostatakse individuaalne õppekava, kus on märgitud ka tugiõppe rakendamise vajadus ja maht. Lapsevanemale jääb valikuvabadus otsustada, kas erivajadusega lapsele sobib paremini tavakool või erivajadusega laste kool. (Kivirand 2012)

Tulenevalt uuest koolireformist on suletud erivajadustega õpilastele mõeldud koole, näiteks 15.07.2012 suleti Helme vallas asuv Helme Sanatoorne Internaatkool. Sellest tulenevalt saadeti Helme valla lapsed ümberasuvatesse koolidesse, mis on tavakoolid ja teiste valdade õpilased suunati nende elukohajärgsetesse tavakoolidesse. Tavakoolid on seaduse järgi kohustatud need õpilased vastu võtma ja sellest tulenevalt on hakatud tavakoolide juurde looma õpilaskodusid ning täiendama personali (kasvatajad, sotsiaalpedagoog, õpilasnõustaja, koolipsühholoog) tugiteenuste kättesaadavuse osas.

1.1.4. Õpilaskodu ja selle õpilase sotsiaalne taust

Õpilaskodus korraldatakse õppekavavälist tegevust, millega tagatakse õpilasele tema huvidele vastavad õppimis-, elamis- ja kasvutingimused. Õpilaskodusse vastuvõetud õpilastele võimaldatakse õpilaskodus elamine kogu õppeaasta jooksul, välja arvatud suvevaheajal. (Õpilaskodu tegutsemise ... 2010)

Õpilaskodu õpilastele osutatakse „Õpilaskodu tegutsemise tingimused ja kord §4“ alusel järgnevaid teenuseid ja abi:

- Kool tagab õpilasele õpilaskodus viibimise ajal tema vaimse ja füüsilise turvalisuse ning tervise kaitse.
- Õpilaskodus loob kool õpilasele soodsad tingimused sotsiaalsete oskuste arendamiseks, õppimiseks, enesearenduseks, suhtlemiseks, huvitegevuseks, vaba aja sisustamiseks ning puhkamiseks, arvestades õpilaste individuaalseid vajadusi.
- Õpilaskodus peab olema tagatud õpilaste individuaalsetele vajadustele vastava nõustamisteenuse kättesaadavus, mis annab tuge õpilase eneseväärikustunde tõstmiseks.

- Riiklikult toetatavale kohale vastu võetud õpilase puhul teeb kool koostöös õpilase elukohajärgse valla- või linnavalitsuse sotsiaalabi ja -teenuseid korraldava struktuuriüksuse või ametiisikuga vähemalt kord poolaastas kokkuvõtte õppimis- ja elamistingimuste ning tugitegevuste mõjust õpilase arengule ning pere toimetulekule, mille alusel otsustatakse edasine teenuste ja abi osutamise vajadus õpilaskodus.
- Õpilaskodus õpilasele abi ja teenuse osutamisel lähtutakse õpilase seadusliku esindaja taotlusest ning kooli pedagoogide ja elukohajärgse valla- või linnavalitsuse sotsiaaltöötaja soovitudest, kuulates ära ka õpilase arvamuse.
- Vastava kokkuleppe alusel võivad õpilaskodus teenuste ja abiga kaasnevate kulude katmises osaleda õpilase elukohajärgne vald või linn või õpilase seaduslik esindaja.

Õpilaskodus elava õpilase elu koordineerib õpilaskodu kodukord, millest on õpilane kohustatud kinni pidama. Õpilaskodu päevakava on koostatud nii, et õpilasel oleks piisavalt aega huvitegevuseks ning suunaks õpilast oma aega sisukamalt ja otstarbekamalt planeerima. (Õpilaskodu tegutsemise ... 2010)

Õpilaskodus töötav kasvataja ei saa olla lihtsalt hea inimene, kellel aga puudub erialane ettevalmistus. Õpilaskodu kontingent on enamasti ilma õpioskuste ja harjumusteta. Inimene, kes töötab õpilaskodus, peab olema võimeline õpilasi toetama ja motiveerima nii õppeülesannete täitmisel kui ka vaba aja sisustamisel ja õpilaskodus korra hoidmisel. Tal peab olema õpilaste hulgas autoriteeti ja samas peab ta olema empaatiline inimene, kes suudaks lapsi nende muredes aidata. Ta on ka see inimene, kes seisab õpilaste kõrval ja on vahelülisiks kooli ja kodu vahel. Ideaalne oleks siin sotsiaalpedagoogi, eripedagoogi või noorsootöötaja kvalifikatsiooniga inimene. (Tikko 2004)

Õpilaskodu õpilaste peamiseks sotsiaalseks probleemiks on majanduslik raske olukord peres, kus vanematel puudub töö ja sellest tulenevalt ei ole võimalik katta laste elementaarseid vajadusi. Tehes tööd sotsiaalpedagoogina nende laste ja peredega tuleb ilmsiks, et pikaajaline töötus on võtnud vanematelt motivatsiooni tööd otsida ja leida ning oma murede leevendamiseks on hakatud tarvitama alkoholi. Nende peredega tegelevad aktiivselt ka kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajad ja tänu neile on nii mõnigi laps suunatud õpilaskodusse, kus on paremad tingimused õppimiseks ja elamiseks kui

nende endi kodudes, paranenud on ka koolikohustuse täitmine. Sotsiaalseks probleemiks on ka kodune vägivald, millest lapsed tihti rääkida ei soovi või eitavad seda, kuid millel on väga suur mõju lapse arengule ja psüühikale. Kokkuvõtvalt on maapiirkonnas elavate perede sotsiaalseteks probleemideks tööpuudus, motiveerimatus, alkoholism ja õpitud abitus, sest probleemidega saab pöörduda kohaliku omavalitsuse poole ja vastavalt vajadusele saadakse ka abi

1.2. Võrgustikutöö olemus

Teine peatükk, milleks on võrgustikutöö olemus, mis jaguneb kaheks alapeatükiks, millest esimeses kirjeldatakse võrgustikutööd last ümbritsevate erinevate ametkondadega ja lapsevanematega. Tuuakse välja, mis on võrgustikutöö ja milleks see on vajalik ning millised ametkonnad teevad lapse heaolu nimel koostööd. Teine alapeatükk annab ülevaate alaealiste komisjoni tööle, komisjoni liikmetele (erinevate ametkondade esindajatele) ning selle töö eesmärkidele.

1.2.1. Võrgustikutöö last ümbritsevate erinevate ametkondadega ja lapsevanematega

Seoses sotsiaaltöö ja sealhulgas lastekaitsetöö kiire arenguga on hakatud järjest rohkem tähtsustama võrgustikutööd. Võrgustik ja võrgustikutöö tuleb inglisekeelsest sõnast network, mis tähendab võrku või võrgustikku ning sõna networking võrgustikutööd. Kasutatakse ka sõna framework – raam, raamistik, toestik, korraldus, kuid seda kasutatakse oluliselt vähem. Võrgustik on siis raamistik, mis ümbritseb kedagi ning võrgustikus olemine eeldab mingisuguseid suhteid ja kommunikatsiooni (Korp 2002:45).

Võrgustikutöö on otseselt kriisisekkumine ning viis koguda kliendile ja tema perele toetust tema jaoks raskes ning sageli paljude ametnikega seotud probleemolukorras. Võrgustikutöö on töö klienti ümbritsevate võrgustikega ja nende aktiveerimisega abivajaja aitamiseks. Läbi võrgustikutöö saab kindlaks määrata abivajajaks oleva inimese keskkonna ning teda ümbritsevad tähtsamad inimesed. Sageli on abivajaja probleemid nii mitmetahulised, et nende probleemide lahendamiseks on vaja koostööd teha erinevate ametkondadega. Praktikas rakenduvad hästi sellised töömeetmed, kus

rakendust leiavad nii pered, sugulased, naabrid, sõbrad, kooli- ja töökaaslased ning erinevate ametialade esindajad. Ja kõige tähtsamaks elemendiks nende erinevate inimeste ja ametkondade vahel on koostöö. Koostöö on siis protsess, kus probleemset isikut ümbritsevad erinevad inimesed ja ametialade esindajad tegutsevad ühise eesmärgi nimel ja vastastikuse kasu nimel. (Korp 2004)

Võrgustikutöös on olulise tähtsusega erinevad professionaalid. Ametnikevõrgustik (erinevad institutsioonid ja ametgrupid) koosneb nendest isikutest, kes oma ametipositsiooni tõttu on seotud kliendi probleemi lahendamise (sotsiaal- ja lastekaitsetöötaja, noorsootöötaja, haridustöötaja, meditsiinitöötaja, psühholoog, noorsoopolitsei, jurist jne) (Korp 2000).

Sotsiaaltöötaja peab aitama klienti nii, et klient oma eluga ise edaspidi toime tuleks. Kliendi sotsiaalvõrgustiku selgitamisel on abiks võrgustikukaart, mis on kliendi igapäevaseid suhteid sotsiaalvõrgustikus kirjeldav skeem, mille abil on võimalik hinnata kliendi sotsiaalvõrgustikku ning hetke situatsiooni. Võrgustikukaardi kasutamine ei ole laialdaselt lastekaitse- ja sotsiaaltöötajate hulgas levinud, sest selle kasutamine nõuab eraldi väljaõpet ning süvenemist, mida aga kahjuks meie minimaalse spetsialistide hulga kohta napib. (Korp 2002:46)

Ametnikevõrgustik hakkab tegutsema siis, kui probleemide lahendamiseks ei piisa sotsiaalvõrgustikust. Ametnikevõrgustik võib kujuneda nii kliendi enda kui ka ametnike algatusel. Viimasel juhul pakuvad kliendile abi erinevad institutsioonid, kes pingutavad selle nimel, et saada loomulik, mitteformaalne võrgustik tööle. Eesmärgid saavutatakse koostööga ja ülesannete jagamisega, kus iga osapool vastutab oma tööloigu eest. Võrgustikutöö rakendamine ei suju alati takistusteta, ka võrgustikutöös on omad negatiivsed ja positiivsed asjaolud. Eelkõige on probleeme juhtumi lahendamiseks hädavajalike spetsialistide ja pereliikmete kaasamisega, sest ideaalne võrgustikutöö kätkeb endas minimaalset ametnikevõrgustikku ja sotsiaalvõrgustikku. Oluline on, et nii ametnike kui ka abivajaja lähedaste vahel valitseks tasakaal, sest ühe osapoole ülekaalu korral võib see mõjutada tehtavaid otsuseid ühe või teise osapoole kasuks. Ametnikevõrgustik võib mõnikord olla huvitatud sellest, et probleem lahendatakse nende huvidest lähtudes, mis aga ei pruugi alati ühtida abivajaja huvidega. (Korp, Rääk 2004: 19) Erinevateks koostöö võimalusteks on info hankimine ja vahetamine,

ennetustöö, konsulteerimine, töökogemuste vahetamine jne ning lõpuks saadud tulemuste hindamine ja edasine plaan tegutsemiseks.

Ametnikevõrgustiku tööga seotud probleeme on uurinud Erki Korp (Korp 1998), kes analüüsis selle töö olulisemaid aspekte:

1. Mitte toimetulev perekond, mida iseloomustab vanemate alkoholism, aga ka perevägivald, hulkurlus jne, mis põhjustab vanemliku hoolitsuseta laste lisandumist.
2. Perede materiaalsed probleemid (rahapuudus ja madal elatustase).
3. Kooliga seotud probleemid, küsimused (koolikohustuse mittetäitmine)

Nende probleemide lahendamisel tuleb tõhusamaks muuta sotsiaalvõrgustiku ja ametnikevõrgustiku koostööd, et leida selliseid lahendeid, mis võimaldaksid lapsel kasvada peres ning jätkata koolikohustuse täitmist.

1.2.2. Alaealiste komisjoni töö ja eesmärgid

Mõjutusvahendite seaduse alusel taastati 1998. aastal alaealiste komisjonid kõigis maakondades ja suures osas omavalitsustes (Alaealiste mõjutusvahendite seadus 1998). Alaealiste komisjoni suunatakse laps nii käitumisprobleemide, koolikohustuse mittetäitmise kui ka tõsisemate õigusrikkumiste puhul. Loodud on nõustamiskomisjonid, kuhu suunatakse lapse tema haridusliku erivajaduse täpsustamiseks ning meetmete määramiseks. Kahjuks pole aga meetmeid praegu piisavalt. (Rannala 2006)

Alaealiste komisjonid koosnevad küll spetsialistidest, kuid see on n.ö vabatahtlik töö ja komisjoni liikmete suure töökoormuse tõttu pole tagatud tagasiside meetmete ja mõjutusvahendite tulemuste kohta, pole tagatud ka lapse arengu pidev jälgimine. Tulemuslikuks tööks on vaja professionaalseid meeskondi, kes tegeleksid konkreetselt alaealiste- ja nõustamiskomisjonidesse suunatud noortega. Kahjuks aga puudub praegu haridus-, sotsiaal- ja tervishoiuametkondade vahel koordineeritud töö. (Ibid.)

Alaealise mõjutusvahendite seaduse peamiseks eesmärgiks on ennetada ja vähendada alaealiste kuritegevuse tõusu erinevate mõjutusvahendite tulemusliku kasutamise abil.

Alaealiste komisjon on alaealise mõjutusvahendite seaduse alusel töötav komisjon. Komisjon on seitsmeliikmeline, komisjoni kuuluvad haridus-, sotsiaal- ja tervishoiualaste töökogemustega isikud, politseiametnik, kriminaalhooldusametnik ja alaealiste komisjoni sekretär. Komisjoni põhiülesandeks on oma haldusterritooriumil alaealistega tehtava kriminaalpreventiivse töö koordineerimine ning õigusrikkumisi soodustavate tegurite vähendamine, samuti alaealisele õigusrikkujale määratud mõjutusvahendite kohaldamise abil nende elu korraldamine ja alaealiste järelevalvetuse vähendamine. (Valga Maavalitsus)

Komisjoni põhiülesande täitmiseks on vaja:

- töötada välja õigusrikkumiste vähendamiseks alaealiste kriminaalpreventiivse tegevuse abinõud oma haldusterritooriumil ja esitada need kinnitamiseks komisjoni moodustanud organisatsioonile;
- teha koostööd kohalike omavalitsustega kriminaalpreventiivse tegevuse edendamiseks ning esitada ettepanekud maa-, valla-, linna- või linnaosavalitsusele kriminaalpreventiivse tegevuse paremaks korraldamiseks;
- anda hinnang oma haldusterritooriumil teostatavale sotsiaalprogrammidele ja kriminaalpreventatiivsetele noorsooprogrammidele ning teavitada antud hinnangust nende programmide finantseerijaid;
- teha koostööd vabatahtlikega, kes soovivad osaleda alaealistele õigusrikkujatele suunatud kriminaalpreventiivses tegevuses;
- koostada andmebaas nende alaealiste kohta, kelle õigusrikkumisi on komisjon arutanud.

(Jaanimägi 2004)

Alaealiste komisjonid koordineerivad kriminaalpreventiivset tööd, selleks tehakse koostööd kohalike omavalitsustega, koostatakse andmebaase alaealiste kohta kes on toime pannud õigusrikkumisi, määratakse õigusrikkujale mõjutusvahendid ning kontrollitakse nende täitmist.

1.3. Vägivald kodus ja koolis

Antud peatüki kõik alapeatükid kätkevad endas vägivallaga seotud teemasid, millest esimeses peatükis antakse ülevaade kiusamisest koolis ning kiusamise erinevatest vormidest. Teine alapeatükk keskendub lähisuhte vägivalla mõjule lastele, tuuakse välja selle erinevad mõjud lapse emotsionaalsele ja sotsiaalsele arengule. Kolmas peatükk kirjeldab antisotsiaalset käitumist, sotsiaalset tõrjutust ning seda, mis on deprivatsiooniring ja kas sellest on võimalik pääseda.

1.3.1. Kiusamine koolis

Kiusamist võib kirjeldada kui süstemaatilist võimu kuritarvitamist. Sotsiaalses grupis on alati võimu suhe läbi tugevuse, suuruse, võimu või tunnustatud hierarhia. Võimu kuritarvitamise täpne definitsioon sõltub sotsiaal – kultuurilisest kontekstist, kuid võimu kuritarvitamine on paratamatu, kui uurida inimese käitumist. Kui võimu kuritarvitamine on süstemaatiline – korduv ja tahtlik – on tegemist kooli kiusamisega. (Smith ja Sharp 1994)

Kiusamine on tavaliselt haiget tegev ja tahtlik agressiivse käitumise vorm. See kestab tihti kaua, jätkudes mõnikord nädalaid, kuid ja isegi aastaid. Neil, keda kiusatakse, on raske ennast kaitsta. Enamasti on kiusamise taga võimu kuritarvitamine ning soov hirmutada ja domineerida.

Kiusamisel on mitmeid vorme:

1. Füüsiline kiusamine - on kõige selgem kiusamise vorm: löömine, asjade äravõtmine või lõhkumine, hammustamine, jalaga või rusikaga löömine, kriimustamine, sülitamine, jala tahapanek, juustest kiskumine jne.
2. Mittefüüsiline kiusamine, mis jaguneb omakorda kaheks:
 - a) Verbaalne kiusamine – selleks on solvav telefonikõne, raha või esemete väljapressimine, rassistlikud märkused, hirmutamine või vägivallaga ähvardamine, sõimamine, narritamine, seksuaalse alltekstiga solvangud, mõnitamine või julmade märkuste tegemine, laimu ning pahatahtlike kuulujuttude levitamine, kellegi kõrvaletõrjumine.

- b) Mitteverbaalne kiusamine – võib olla otsene ja kaudne. Otsene mitteverbaalne kiusamine kaasneb verbaalse ja füüsilise kiusamisega. Kaudne kiusamine on manipuleeriv ning sageli salalik.

(Sullivan jt 2004:5 ;Sharp, Smith 2004:13)

Kiusamine on ühe või mitme inimese negatiivne ja sageli agressiivne või manipuleeriv tegu või teatud aja jooksul korduvad teod teise inimese või inimeste suhtes. Kiusamine on väärnähtus ja põhineb jõudude ebavõrdsusel.

Kiusamine sisaldab järgmisi elemente:

1. Kiusajal on rohkem võimu kui kiusataval.
2. Kiusamine on sageli organiseeritud, süstemaatiline ja varjatud.
3. Kiusamine on mõnikord olukorra ärakasutamine, kuid kord alanud, on tõenäoline, et see ka jätkub.
4. Kiusamine esineb teatud aja jooksul, kuigi ka süstemaatilistel kiusajatel võib esineda ühekordseid juhtumeid.
5. Kiusamise ohvrit haavatakse kas füüsiliselt, emotsionaalselt või psühholoogiliselt.
6. Kõigil kiusamise juhtumitel on kas emotsionaalne või psühholoogiline aspekt.

(Sullivan jt 2004:5)

Turvaline kool tagab aktiivse ja tegutseva õpikeskkonna. Selline kool tunnustab ja toetab mitmekesisust nii õpetajaskonna kui õpilaste hulgas ning püüdleb kultuuripõhise afektiivse intelligentsi kasvatamise poole, intellektuaalse aktiivsuse ning koostöö ja vastastikkuse austuse poole. Sellises keskkonnas saab toimuda nii sotsiaalselt kui ka akadeemiliselt edukas õppimine. (Sullivan jt 2004:61)

1.3.2. Lähisuhte vägivalda mõju lastele

Lähisuhte vägivalda puhul on ema vastu suunatud vägivaldast kuulmise või vägivalda nägemise kogemused võivad omada pikaajalist toimet laste emotsionaalsele ja sotsiaalsele arengule. Vägivaldada näinud laste kogemused võib jagada kolme kategooriasse:

- Käitumuslikud ja emotsionaalsed probleemid: võrreldes nende lastega, kelle puudub vägivalda kogemus, on lapsed, kes on kogenud vägivalda, enam agressiivsed ja neil esineb antisotsiaalseid käitumise jooni, neil võib esineda hirmunud või pidurdatud käitumist, neil võivad olla madalamad sotsiaalsed kompetentsid kui teistel lastel ning nad on enam ärevad, neil on madal enesehinnang, depressioon, viha ja käitumisprobleemid.
- Esineb probleeme kognitiivsete funktsioonidega ja suhtumistes, sellised nagu õppimise probleemid, mis on põhjustatud kodusest olukorrast, vanematel puudub huvi või tahtmine toetada last kooliskäimisel ja õppimisel. Lapsel võib areneda käitumismall, kus ta leiab õigustusi enda vägivaldseks käitumiseks.
- Pikaajalised probleemid: täiskasvanu depressioon, narkootikumide ja alkoholi tarvitamine, traumast põhjustatud sümptomid ja madal enesehinnang naistel ja traumast põhjustatud sümptomid meestel, vaimse tervise probleemid ja enesehävituslik käitumine (Forsberg 2002)(viidatud Allen ja Perttu 2010 vahendusel).

Need sümptomid võivad varieeruda eest, soost, vägivalda pikkusest ja nad võivad olla järgmised:

- Ohutuse ja arenguks vajalike vajaduste alahindamine (loovad omakorda lisaraskusi).
- Neil võivad tekkida sotsiaalsed probleemid nagu vähesed sotsiaalsed oskused selle tõttu, et neil on saladusi, nad tunnevad häbi ja isoleerivad ennast.
- Neil on õppimiskõhivad või vastupidiselt, nad sunnivad ennast oma õpingutes ülemäära.
- Madal enesehinnang.
- Voodi märgamine, koolist hoidumine, hirm, ärevus.

Toime vanematele lastele, kes elavad vägivalda keskel võib sisaldada:

- Passiivset agressiivset käitumist.
- Alaealiste poolt sooritatud õigusrikkumisi.
- Käitumishäired – väljakutsuvat käitumist (poisid) või enesesepöördumist (tüdrukud).

- Narkootiliste ainete kasutamist.
- Põgenemist kodust.
- Raskusi täiskasvanu eas turvalise keskkonna loomisel.

(Allen jt. 2010)

1.3.3. Antisotsiaalne käitumine

Antisotsiaalse käitumise kujunemine on protsess, mis algab paljudel juhtudel juba koolieelses eas. Mitmete autorite poolt peetakse varajases eas ilmneva antisotsiaalse käitumise põhjuseks vanemate ebaefektiivset kasvatuspraktikat ja mittefunktsionaalseid lähisuhteid peres (nt Patterson jt, 1989, Moffitt, 1993) (viidatud Aalberg 2007 vahendusel)

Antisotsiaalse käitumisega lapsed/noored on eelkõige iseenda ja tingimuste ohvrid, kes vajavad olulisel määral toetust ja abi, et rikastada ja muuta efektiivsemaks oma käitumisviiside repertuaari. Kumuleeruvate negatiivsete ja kaootiliste keskkonnatingimuste (eriti perega seonduvate) tõttu mõtlevad ja tunnevad nad end ebaadekvaatselt ning omandavad destruktiivseid, kohanematuid käitumisviisid, mis võivad elu jooksul püsima jääda pikaks ajaks, tuues kaasa frustratsiooni ja pettumise nii endas kui ka teistes. (Kõiv 2001)

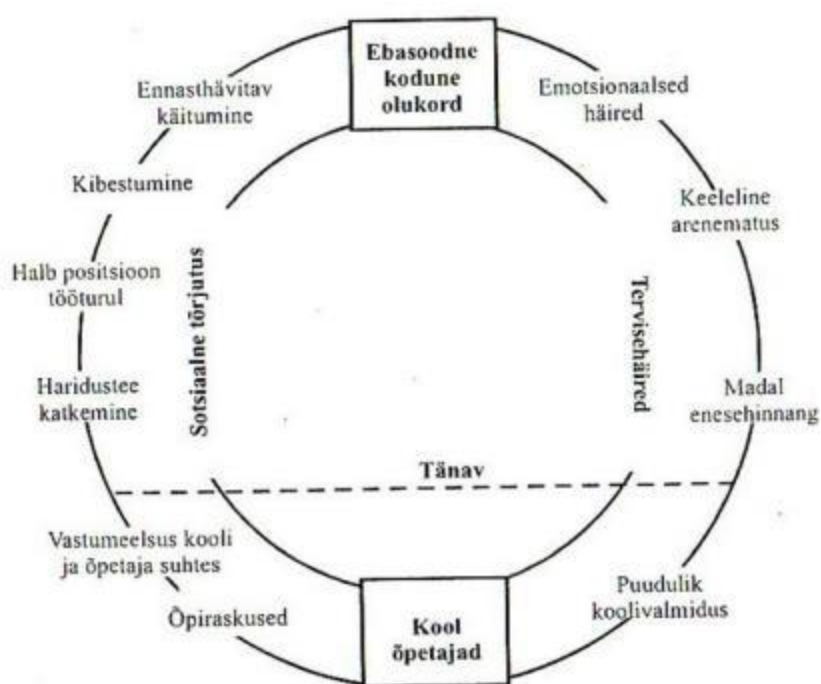
Kiusamine on agressiivse käitumise üks alaliike ja see kuulub järelikult antisotsiaalse käitumise kui üldmõiste alla, küll aga pole kiusamine kriminaalne käitumine. (Kõiv 2006)

Veikko Aalberi (2007) arvamuse kohaselt tekitab noore antisotsiaalne käitumine ümbruskonnas soovi sellesse sekkuda. Esimese asjana määratakse sageli noorele reeglid ja piirangud. Arvatakse, et noor vajab distsipliini ja korda, et ta lõpetaks oma halva ja häiriva käitumise. Erinevad vanemate ja ümbruskonna poolt seatud piirid kaitsevad noort niisuguse käitumise eest, mis võiks kahjustada noore arengut täiskasvanulikkuse poole. Piirangu paneb selline vanem, kes last ja noort armastab ning püüab teda kasvatamisel aidata. Karistamist kasutatakse siis, kui on kaotatud kontakt noore kogemusmaailmaga ning otsitakse abi võimu kasutamisel. Noor testib kogu aeg piire ning samas ka kasvab. Kasvu edenedes kaotavad piirid tähenduse. Kui karistamisest ja

karistusest ei piisa, siis hakatakse tähelepanu pöörama noore kasvukeskkonnale, tema vanematele või lähiümbruskonna (näiteks kooli) suutmatusele. Selgitused olukorrale on tihti üldistavad ja rõhuvad noore kasvukeskkonna asotsiaalsusele.

Antisotsiaalne käitumine viitab ka sotsiaalsele tõrjutusele, see on nähtus, mida sotsiaaltöö peaks vähendama. Sotsiaalses tõrjutuses tõuseb esile indiviidi ja ühiskonna vaheliste seoste nõrgenemine – see on olukord, kus satutakse sotsiaalselt ja kultuuriliselt hinnatud asendist marginaalsesse asendisse. Marginaalsesse asendisse võib inimene ka ennast ise panna ja saada niimoodi sotsiaalselt tõrjutuks. Sotsiaalne tõrjutus on ka heaolu puudumine. Heaolu on seotud ressurssidega inimeste tarvete rahuldamiseks: majanduslik toimetulek, tervishoid, hariduse saamise võimalus. Kõige selle puudumine vähendab inimese võimalust osaleda ühiskonnas. Ta ei saa enam ise otsuseid teha ja valikuid langetada. Tekib lõhe tema ja teiste inimeste vahel (Kraav, Kõiv 2001).

Seda olukorda iseloomustab deprivatsiooni ring (joonis 1), kuid kool ja õpilaskodu on heaks võimaluseks see ring lõhkuda ja teha oma elus teisi valikuid või midagi muuta.

Joonis 1. Deprivatsiooni ring. Hämäläinen, J. (viidatud Aavik 2012 vahendusel).

Joonis näitab piltlikult, kuidas üks asi viib teiseni ning lõpuks tekib olukord, kus võib tunduda, et väljapääsu enam pole. Probleemid saavad alguse kodust: vanemate ebaefektiivsest kasvatusstiilist, mittefunktsionaalsetest lähisuhetest; jätkuvad koolis, kus tekivad õpiraskused, sest puuduvad õpiharjumused ja toetav perekond ning seejärel vastumeelsus kooli ja õpetajate suhtes. Haridustee katkeb ning kõik algab uuesti.

2. UURIMUS ÕPILASKODU ROLLI KOHTA SOTSIAALSETE PROBLEEMIDE LEEVENDAMISEL

Antud peatükis, uurimus õpilaskodu rolli kohta sotsiaalsete probleemide leevendamisel, koosneb kuuest alapeatükist, milles esimeses tuuakse välja uurimustöö eesmärgid ja uurimusküsimused. Teises alapeatükis saab ülevaate kasutatavast uurimismeetodist, valimi moodustumisest ja uurimuse läbiviimise ajakavast. Kolmas kuni viies alapeatükk analüüsib kogutud andmeid spetsialistide, õpetajate ja lastevanemate arvates. Kuues alapeatükk aruteleb antud uurimuse üle.

2.1. Uurimustöö eesmärk ja uurimisküsimused

Uurimustöö eesmärgiks on välja selgitada, millist rolli mängib õpilaskodu õpilase sotsiaalsete probleemide leevendamisel. Uurimustöös kasutatakse lapsevanemate, pedagoogide ja spetsialistide arvamusi Ala Põhikooli õpilaskodu ja seal viibivate õpilaste toimetuleku kohta.

Uurimustöö eesmärgi saavutamiseks on järgnevad uurimustülesanded:

1. tutvumine erialase kirjandusega;
2. valida sobiv meetod uurimuse läbiviimiseks;
3. koostada antud meetodi põhjal lapsevanematele poolstruktureeritud intervjuuküsimustik;
4. koostada antud meetodi põhjal intervjuuküsimustik pedagoogidele, tugispetsialistidele ja kasvatajatele;
5. valimi moodustamine;
6. intervjuuküsimustike läbiviimine lapsevanemate seas;

7. intervjuuküsimustiku läbiviimine koolipersonali seas;
8. tulemuste transkribeerimine ja andmete analüüs.

Töö uurimisküsimused:

1. Millistel põhjustel satuvad õpilased õpilaskodusse?
2. Missuguseks hindavad lapsevanemad kasvatajate panust õpilaskodu laste sotsiaalsete probleemide leevendamisel?
3. Milline on õpilaskodu õpilase sotsiaalne taust?
4. Mil määral tehakse võrgustikutööd õpilaskodu õpilaste, kooli ja teiste ametkondade vahel?
5. Mis on õpilaskodu õpilaste peamised probleemid koolis?

2.2. Uurimismeetod, valim ja ajakava

Uurimus on läbiviidud kvalitatiivse uuringuna, kus uurimismeetodiks on ristjuhtumi analüüs, intervjuud lindistati ja hiljem transkribeeriti. Intervjuude analüüsimiseks kasutati ristjuhtumi (*Cross-case*) analüüsi meetodit, kus kogutud empiirilise materjali käsitlemiseks analüüsiti eri intervjuudest pärit konkreetse teemaga seotud löike alateemade kaupa. Intervjuudega kogutud andmed kategoriseeriti ning kodeeriti. Intervjuu lapsevanematele koosneb 20 küsimusest, pedagoogidele 10-st, kasvatajatele 8-st ja sotsiaalpedagoogile ning õpilasnõustajale 10 küsimusest.

Valimi moodustamiseks on kasutatud sihtgrupi valimit, mis moodustub kõigist Ala Põhikooli õpilaskodu õpilaste vanematest, õpetajatest ja tugipersonalist. Uurimuse läbiviimiseks külastasin eelnevalt kokkulepitult kõigi õpilaskodu õpilaste kodusid ja viisin läbi intervjuu intervjuuküsimustiku alusel. Õpetajatega ja tugipersonaliga leppisin kokku aja ja intervjuueerisin neid intervjuuküsimustiku alusel koolis ja õpilaskodus.

Valimi moodustavad:

- 6 lapsevanemat, õpilasi on õpilaskodus 14
- 6 pedagoogi, kelle seas on 2 klassiõpetajat, keeleõpetaja, matemaatikaõpetaja, eesti keele õpetaja ja kunstiõpetuse õpetaja
- 1 sotsiaalpedagoog

- 1 õpilasnõustaja/kasvataja
- 2 õpilaskodu kasvatajat

Intervjuuküsimustike läbiviimine lapsevanematega toimus 3.detsember 2012 – 17.detsember 2012 nende kodudes, eelnevalt olid kohtumiste ajad telefoni teel kokkulepitud ning vanemate nõusolekut küsitud. Ühe intervjuu läbiviimiseks kulus ligikaudu 30 minutit. Intervjuud pedagoogidega viidi läbi 28.veebbruar 2013 – 7.märts 2013 Ala Põhikooli klassiruumis. Intervjuu kasvatajatega toimus 15.märtsil 2013 aastal Ala Põhikooli õpilaskodu ruumides. Ühe intervjuu läbiviimiseks kulus 15-20 minutit. Sotsiaalpedagoogi ja õpilasnõustajaga toimusid intervjuud 18.märtsil 2013. aastal sotsiaalpedagoogi kabinetis. Ühe intervjuu läbiviimiseks kulus 20 minutit.

Vastanud lapsevanemad olid kõik naissoost ja vanuses 36 – 53 aastat. Kuuel neist on keskeriharidus, kahel põhiharidus ja ühel kõrgharidus. Pedagoogid vastasid kõik pedagoogide kvalifikatsiooni nõuetele §20 ja §21, mis on kehtestatud haridus- ja teadusministri poolt. (Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded 2002)

2.3. Uurimistulemuste analüüs

2.3.1. Lapsevanemate hinnangud Ala Põhikooli õpilaskodule

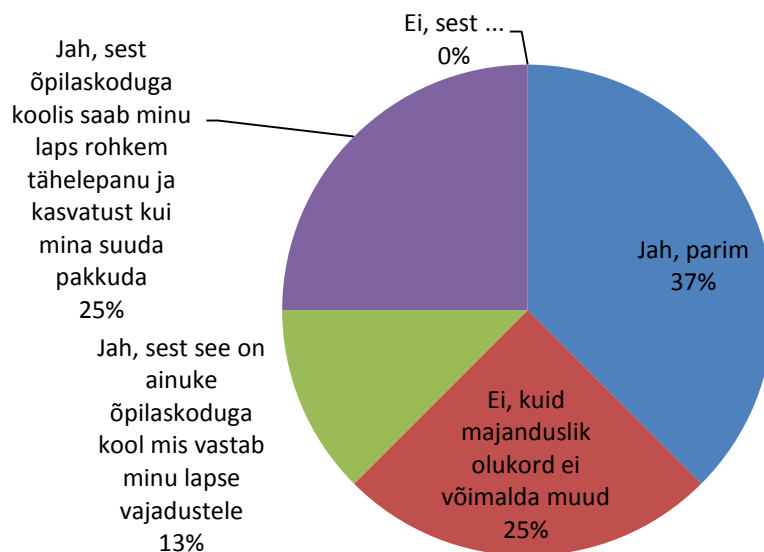
Küsimustikule vastas kuus lapsevanemat, kõik vastanud oli naised, noorim 36 ja kõige vanem 48 aastat vana. Kahel neist on põhiharidus, kolmel keskharidus ja ühel lapsevanemal kõrgharidus. Vastanutest viis perekonda elavad külas ja üks perekond linnas. Kuuest perekonnast viiel on majanduslikult raske olukord peres ja sellest tulenevalt on lapsel/lastel vajadus viibida õpilaskodus. Õpilaskodus elavate laste vanused jäävad vahemikku 6 – 16 eluaastat. Noorim käib hetkel veel lasteaias.

Kuuest vastanud lapsevanemast neli hindas õpilaskodu, kui lapse kasvukeskkonda heaks, üks rahuldavaks ja üks ei osanud hinnata, sest tema laps on selles koolis ja õpilaskodus olnud kolm kuud. Rahuldavaks hinnati seetõttu, et lastel on omavahelisi konflikte, probleeme ja esineb vägivalda.

Heaks hinnati, sest:

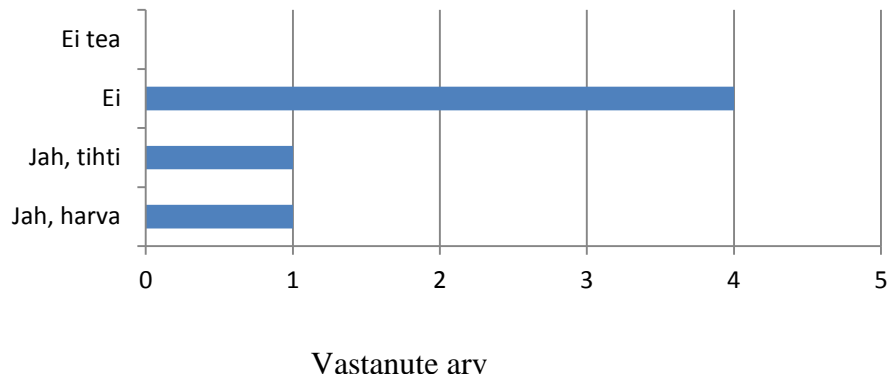
- Lapsed virisenud ei ole;
- söök ja tuba on soe;
- õpilaskodus on normaalsed tingimused, et saaks õpilaskodu tunduda teise koduna;
- ei ole tagatud pidevat järelevalvet, kuid see ei ole kinnine kool. Üks lapsevanem soovib, et oleks tagatud pidev järelevalve.

Põhjustena, miks nende laps vajab kohta õpilaskodus, toovad lapsevanemad välja pikad vahemaad kodu ja kooli vahel, halva bussiliikluse, lapsepoolse probleemse käitumise kodukoolis, majanduslikult raske olukord peres ja üks lapsevanem tõi välja selle, et õpilaskoduga koolis saab laps rohkem tähelepanu ja kasvatust kui vanem suudab pakkuda. **Joonis 2.** Sellest tulenevalt hindavad lapsevanemad võimalust saada sellist teenust (kohta õpilaskodus) väga heaks.

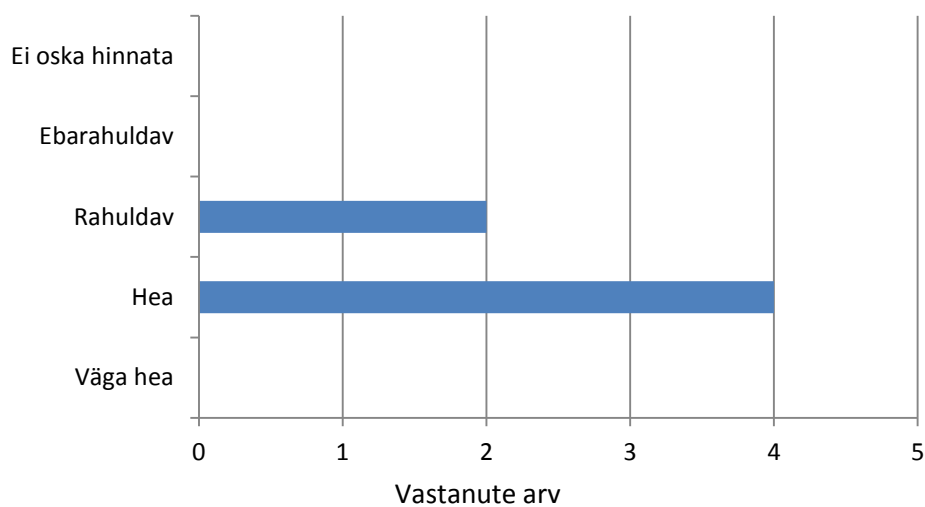
Joonis 2. Õpilase õpilaskodus viibimise põhjus.

Küsimusele, kas Teie laps on sattunud koolivägivalla ohvriks vastas neli lapsevanemat, et nende arvates ei ole nende lapsed vägivallaga koolis kokku puutunud, ühe puhul on kokku puudet olnud harva ja üks lapsevanematest vastas „tihti“. (Joonis 3)

Joonis 3. Õpilaste kokkupuude vägivallaga koolis.

Vastustest küsimusele „Kas Teie laps on kokku puutunud vägivallaga“, selgub, et on neid lapsi, kes ei ole sellega kokku puutunud, kellel on olnud kokkupuude ohvrina ja kus laps on ise vägivallatseja. Vägivald on olnud nii vaimne kui ka füüsiline. Vägivald on lapse suhtes kasutanud lapse sõbrad ja temast vanemad õpilased. Kuuest lapsevanemat kolme arvates on nende lastel olnud kokku puudet vägivallaga. Vägivallaga seotud probleeme on aidanud lahendada klassijuhatajad, sotsiaalpedagoog, valla sotsiaalnõunik ja mõningatel juhtudel ka noorsoopolitsei. Kasvatajate tööd hindavad lapsevanemad üldjuhul heaks, kuid soovivad, et olukord oleks parem ja kasvatajad pööraksid laste vajadustele ja muredele rohkem tähelepanu. (Joonis 4.)

Joonis 4. Hinnang kasvatajate tööle.

Vanemate arvates on õpilaskodul täita suur roll ja peaks olema lapsele kui teise kodu eest – kaitsma ja arendama ning õpilaskodust võiks olla veel rohkem kasu lapse arendamisel. Põhjus, miks lapsevanemad hindavad kasvatajate tööd heaks on see, et kasvatajad peavad ennast nendele lastele emaks. Kodus, kui ka õpilaskodus, peavad olema kindlad reeglid ja üksteise austamine, siis tekib ka ühtsuse- ja kodutunne. Üks lapsevanem kahetseb, et oma lapse õpilaskodusse pani ning põhjuseks on vägivald kaasõpilaste vahel. Endiselt on õpilastel probleeme suitsetamisega ja õppeedukus võiks olla parem, lapsevanemad soovivad, et kasvatajad jälgiksid rohkem õpilaste omavahelisi suhteid ja õpilaste ära käimisi õpilaskodust.

Probleemide lahendamisele pööratakse väga palju tähelepanu, sest õpilased tunnevad selle ära, kui probleemile piisavalt tähelepanu ei pöörata, nad tunnevad, et võivadki nii käituda ja see on õige. Kõikide lapsevanemate arvates pööratakse probleemide lahendamisele piisavalt tähelepanu ja nad on rahul.

Uuringust selgub, et koostöö kooli ja kodu vahel on kujunenud nii, et esimesena võtab ühendust kool, mõnel korral kodu. Põhjuseks õpilase koolist puudumine või siis korrariikkumine koolis. Kooli poolne helistamine seisneb probleemis, mis on tekkinud õpilaskodus või on kodune olukord tinginud õpilase halva käitumise koolis. Sotsiaalpedagoog helistab ja küsib, kas midagi on kodus halvasti või oskavad vanemad arvata, mis põhjusel õpilane nii käitub. Kooli personali ja õpilaskodu kasvatajate initsiatiivi ja usaldusväärset laste probleemide lahendamisel hindavad vanemad üldjuhul rahuldavaks. Üks lapsevanem põhjendab seda sellega, et kasvatajatega said probleemid lahendatud ning nüüd on olukorraga rahul.

2.4. Pedagoogide hinnangud Ala Põhikooli õpilaskodu õpilaste õppimisele ja sotsiaalsele toimetulekule

2.4.1. Erinevus õpilaskodu õpilase ja ülejäänud õpilaste õpivõime ja õpiharjumuse vahel

Algklasside õpetajate arvates hakkavad õpilaskodu lastel alles tekkima õpiharjumused - rääkides esimesest, teisest ja kolmandast klassist ehk siis esimesest kooliastmest. Lastel,

kes satuvad õpilaskodusse juba esimeses klassis, ei ole kodus tekitatud harjumust õppida, neil ei ole selle vastu huvi äratatud. Paljudes kodudes puuduvad lastel vajalikud tingimused õppetundideks valmistuda ning neil pole kodus kohta, kus õppida. Eelnevatel aastatel, kui koolis ei olnud tugipersonali, siis puudus ka ettevalmistustund, kus lapsed õpivad koos kasvatajaga järgmise päeva tundideks. Sellest õppeaastast on seda järjepidevalt läbi viidud ja lastel hakkab kujunema õpiharjumus ja kodused tööd on tehtud. Kui ettevalmistustundi polnud või kui seda läbi ei viidud, siis tavaliselt olid lastel kodused tööd tegemata. Klassiõpetaja arvamus õpivõime ja õpiharjumuse kohta: *“Kui ikkagi on normaalse intellektiga laps, siis on võimalik õppida nii õpilaskodus, kui ka kodus samamoodi.”*

Pedagoogid toovad välja erinevuse õpiharjumustes neil õpilastel, kellel on olnud õppimisega probleeme eelnevates koolides. Kodune tugi on nende laste puhul vähene ja kodus ei ole lapsele õpetatud iseseisvat õppimist või uue info iseseisvat leidmist. Õppimisvõimega seoses ei saagi erinevust välja tuua, sest võimekaid on nii õpilaskodu õpilaste kui ka teiste õpilaste seas.

Uuringust selgub, et õpierinevusi saab välja tuua esimese kooliastme õpilaste puhul. Suurem osa nendest õpilastest on ka õpilaskodu õpilased ja nendel puudub kodune toetus ja tugi ning õpiharjumusi ei ole kujunenud, kuid tänu õpilaskodule, õpilasnõustajale ja sotsiaalpedagoogile on sel õppeaastal, võrreldes eelnevate aastatega, paranenud õpiharjumused ja õpitulemused.

2.4.2. Käitumine tunnis

Esimese asjana toovad algklasside õpetajad välja läheduse ja nn emaarmastuse puudumise, mida algklasside laps vajab. Kuna kodu seda piisaval määral ei taga, siis klassijuhataja peab selle korvama. Pedagoog 1: *„Tegelikult on kuue- ja seitsmeaastane laps väike, et teda kodust ära saata õpilaskodusse.“*

Pedagoog 2: *„Õpilaskodu on sotsiaalsete probleemidega laste jaoks, aga antud hetkel tundub, et tegemist on rohkem käitumishäiretega õpilastega ja eeskujulikku käitumist eeldada ei saa. Õpilaskodus jälgitakse nende käitumist ja tegemisi, kuid nädalavahetusel puuduvad neil lastel igasugused piirangud ja esmaspäevased päevad ei ole õppetöö mõttes algklassides produktiivsed, siis on nad väga närvilised, energilised,*

nagu ootaks midagi ja ei suuda keskenduda õppetööle.“ Vanemate laste puhul (5-9 klass) seda erinevust täheldada ei saa. Algul, kui õpilaskodu loodi, siis ei osatud arvata, millised õpilased seal elama hakkavad, aga lapsed on lapsed - arwab pedagoog 4, veel lisab ta, et tunnikäitumises erinevusi ei ole, et kui tundi peaks jälgima võõras isik, siis tema erinevust ei näeks.

Pedagoog 4 arvates on õpilaskodu õpilased tunnis reeglina rahutumad, kipuvad korda segama rohkem ja vajavad rohkem tähelepanu tunnis ja ei täida korraldusi esimese ütlemise peale, neile peab mitu korda ütleva ja rohkem abistama igasuguste ülesannetega. Keele õppimine on raske, nõuab rohkem õppimist ja kordamist.

Õpilaskodu laps vajab tähelepanu ja tunnustamist nii tunnis, kui ka tunnivälisel ajal rohkem, kui kodust käivad lapsed, sest kool pakub neile toetust ja tuge, mida tegelikult peaks laps saama kodust. Õpilaskodu lastel on raskem keskenduda tunnitööle, nende mõttet on koolitööst eemal ning seetõttu tekivad ka probleemid ja erimeelsused tunnis.

2.4.3. Õpetamismeetodid

Algklasside laste puhul peab tund olema hästi vahelduv, samas mitte liialt kiirustav, tuleb teha pause. Pedagoog 1: *„Õpilaskodu õpilased on tihti hajevil ja esineb ka huvipuudust. Oluline on teemasid korrata, sest mälu ei ole neil eriti hea. Näitliku materjali kasutamine aitab, nad vajavad ka individuaalset juhendamist ning kinnitust, et nad on teinud asju õigesti. Õpilaskodu õpilastele meeldib väga kui keegi seisab või istub nende laua juures, sest iseseisvalt nad tööd ei alusta, puudub kindlustunne. Samas selline olukord viib õpitud abituseni ja algatusvõime puudumiseni.*“

Pedagoog 4 arvamus õpetamismeetodite osas on, et kindlasti tuleb nende õpilastega üle korrata reeglistik, sõnavara, sõnade tõlkimine ülesande tarvis, näite laused ning kõige selle võrra on neil lihtsam teha nõutud ülesannet. Üldiselt vajavad õpilased individuaalset nõustamist ja lähenemist, kannatlikkust ja rohkem aega. Abiõpetaja rakendamine annaks õpetajale juurde aega õpetamiseks ja ainega tegelemiseks, sest antud olukorras peab õpetaja minema iga õpilase juurde eraldi, talle kinnitama tema tehtud töö õigsust ja kellel on vaja järele aidata. Õpetaja tahaks tunnis rohkem teha, kuid selleks ei ole hetkel piisavalt aega.

2.4.4. Emotsioonid tunnis

Algklassides on õpilased pidurdamatud, kui miski neid ärritab, ja muutuvad väga üleemeelikuks. Sama on ka hea tujuga, nad tulevad ja kallistavad. Mõlema emotsiooni puhul võib tuua näiteks esmaspäeva hommiku, kui nad on kodust kooli jõudnud, keskkonnavaheetus ja see vabadus ei ole seest veel ära läinud. Pedagoog 2: *„Emotsioon on ka see kui õpilane hakkab nutma, näiteks kui tunnihindeks on saadud kaks siis laps tunneb hirmu ema ees, et ta polnud suuteline saama rahuldavat hinnet. Kui tuua näide ühe õpilase kohta, kes esmaspäeva hommikul tuli rõõmsalt minu juurde ja teatas kui tore nädalavaheetus tal oli, toredus seisnes selles, et vanemad oli tarbinud alkoholi ja siis sõideti mikobussiga ringi ning sõit lõppes kraavis. Antud õpilane ei tee vahet õigel ja valel käitumisel ja on tekinud väärad maailmavaated.“*

Vanemate õpilaste puhul on enam märgata seda negatiivset emotsiooni, millega kaasnevad ebatsensuursed sõnad ja tõrges käitumine õpetaja, kui ka kaasõpilaste suhtes. Kurba emotsiooni on näost näha, õpilane on tagasihoidlikum ja hoiab omaette, kuid sellise emotsiooni puhul ei ava õpilane ennast aineõpetajale, võib olla mingil määral räägib klassijuhatajaga, aga abi on kindlasti õppetööga mitte seotud inimesest, kelleks võib olla sotsiaalpedagoog või keegi teine inimene, keda saab usaldada.

Olenevalt ainetunnist saab käitumise erinevust välja tuua just käsitöö tunnis, mis on väga loominguiline ja mitte nii raamidesse surutud õppetund – Pedagoog 5: *„Kui õpilasel on halb tuju või kui midagi on eelnevalt halvasti läinud, siis nende hoiak ongi selline, et ma ei oska, ma ei taha, ma ei tee, ma ei leia midagi ja mul ei ole mõtteid. Rõõmsas tujus tahavad nad kõike teha ja nad on kõigele uuele nii avatud.“*

Pedagoog 4 arvamuse kohaselt väljendavad õpilaskodu õpilased oma emotsioone: *„Otse ja järsult, nii hea kui halva puhul jah, valjuhäälselt ja kohe mis, mis tunne tekib see kohe esitatakse. Et ta mõtleb valjusti ütleme nii. Või kommenteerib pidevalt.“*

2.4.5. Erimeelsuste lahendamine tunnis

Enamasti lahendatakse erimeelsusi ja probleeme rahulikult ja rääkides ning olukorda selgitades. Klassiõpetajad toovad välja veel selle, et kui mingi erimeelsus on klassis tekkinud või tüli õpilaste vahel, siis tuleb oma tegu heastada ja kõige levinum variant on oma teo eest vabanduse palumine. Arutluse all on just antud 2012/2013 õppeaasta, siis

üle poole aasta on koolis ära käidud ning klassiõpetaja pole suutnud ühte õpilast oma tegude eest vastutama ja vabandama panna, põhjuseks toob ta välja: „Mõni õpilane on kodus juba emale pähe istunud, siis on ka koolis raske panna teistmoodi käituma. Juba on natuke murdumas see „mina“ ja oma tahtmine, aga ega me ei saa sinna midagi teha, tuleb võtta teda sellisena nagu ta on.“

Teine klassiõpetaja kirjeldab olukorda järgnevalt: „Võtan nad ette kas siis ühe või paari kaupa, vastavalt vajadusele ja ... Oleneb ka muidugi probleemist, terve klassiga arutame ka, et kuidas see oleks võinud olla või oleks võinud kuidagi teistmoodi olla ja kuidas oleks võinud laheneda...“ Probleemide lahendamisel tuleb alustada algusest, et millest selline probleem või erimeelsus on tekkinud, sest igal asjal on mitu külge.

Suuremate õpilaste puhul ei ole sellist „mina“ probleemi, tegutsetakse ühtse tervikuna, kuid kui on olnud erimeelsusi, siis nad kuuletuvad õpetajale ja asjad saavad lahendatud. Siin kohal võiks ära märkida selle, et õpilaskodu õpilased hoiavad rohkem ühet ja on olnud olukordi, kus just see väljast poolt õpilaskodu olev õpilane hakkab tunnis probleeme tekitama.

Erinevad võimalused/tegevused õpilase maha rahustamiseks:

- Aja maha võtmine
- Joonistamine
- Kirjutamine
- Sodimine
- Kümneni lugemine
- Õpilase eraldi istuma panemine
- Rahunemine klassi ukse taga
- Saatmine sotsiaalpedagoogi juurde

Tavaliselt tunnis tekkinud erimeelsused saab õpetaja ise lahendatud, kuid vajadusel on võimalik pöörduda sotsiaalpedagoogi või õpilasnõustaja poole, seda sel juhul, kui on näha, et probleem on milleski muus, kui õppimises ja nõuab tegelemiseks rohkem aega.

2.4.6. Abi saamine probleemide ennetamiseks ja lahendamiseks

Sellest õppeaastast on võimalus kasutada nii sotsiaalpedagoogi, kui ka õpilasnõustaja teenust, kuid igas klassis on omad käitumisreeglid, mis on riputatud iga klassi seinale. Kõige aluseks on kooli sisekorra eeskiri, milles on kirjas õpilase õigused ja kohustused. Parem viis korra tagamiseks tunnis on õpilaste endi poolt välja pakutud reeglid ja õpilaste poolt kirjapandud, sest sellisel juhul ei saa õpilased sellest taganeda.

Reeglina saab abi saamiseks pöörduda esiteks klassijuhataja poole ning uurida, millest võib selline käitumine olla tingitud ning sellesse kaasatakse ka sotsiaalpedagoog, kes teeb tihedasti koostööd lapsevanematega ja kes on koolis kõige rohkem informeeritud. Eelnevatel aastatel on abi saadud juhtkonnalt ehk siis õppealajuhatajalt ja direktorilt, kuid siis võttis probleemide lahendamine tunduvalt rohkem aega, sest õppealajuhataja ja direktor tegid seda tööd oma põhiülesannete kõrvalt.

Õpilaskodu kasvatajate poole pöördutakse vähe, sest nende tööaeg algab pärast lõunat. Kasvatajate poole pöördumise põhjusteks on enamasti õpilaste põhjuseta puudumised viimastest tundidest või siis järelevastamised, tundi hilinemised. Kasvatajad peavad tagama selle, et kui õpilastel on tunnid, siis peavad nad tunnis olema ja neid ei lubata õpilaskodusse ilma mõjuva põhjuseta ja klassijuhataja loata.

2.4.7. Info õpilase sotsiaalse tausta kohta

Infot õpilase sotsiaalse tausta kohta antakse vähe, kui õpilane tuleb esimesse klassi, siis reeglina on ta Helme vallas elav laps ning tema majanduslikust olukorrast teatakse: raskuste puhul on abi saamiseks pöördutud ka valla poole. Esimese kuni neljanda klassi lapsed räägivad ka ise oma kodusest olukorrast ja probleemidest ning seda on aru saada ka nende emotsioonidest. Näiteks kui esimesse klassi tulid teisest vallast pärit lapsed, siis nende rõõm oli nii suur. Pedagoog 1: *„Kui ilus siin on ja kohe rääkisid, et meil on prussakad ja pliit läks kokku ja nad ei saanud kütta ning nad viidi teise vanaema poole ja niisugune on... neile väga meeldis õpilaskodus, aga iga laps tahab ikka koju. Ma ei tea küll mis olukord seal praegu on, aga reedesel päeval tahavad nad ju kõik koju. Kodu on ikka kodu. Infot tuleb jah laste kaudu nii nipet-näpet, aga mis see mulle annab. See ei anna mulle ju midagi, sest minul on vaja last kasvatada, mitte kodu ja vanemaid.“* Kui mõni olukord vajab lahendamiseks rohkem informatsiooni, siis õpetaja ise küsib õppealajuhatajalt ning kui õppealajuhatajal pole ka piisavat infot, siis

pöördatakse selle valla, kus kohast see laps tuli, sotsiaaltöötaja poole ning koostöös tulevad ka lahendused.

Kui kooli saadetakse mõni uus õpilane, siis tema kohta eriti infot ei ole, sest tavaliselt puuduvad vajalikud paberid ja põhjus, miks ta Ala Põhikooli saadeti on põhjuseta puudumised. Aega läheb edasi ja siis hakkab alles selguma suunamise põhjus, tavaliselt ei võta arusaamine aega rohkem kui nädal.

Pedagoogid soovivad saada rohkem teavet õpilaste tervisliku seisundi kohta, kuid vanematel ei ole seda kohustust, et nad peavad klassijuhatajat sellest teavitama. Samas kui õpilasega tunnis midagi juhtub, näiteks ootamatu tervise halvenemine, mis on tegelikult tingitud selle õpilase haigusest ja kui vajalik abi õigeaegselt ei saabu, siis tagajärgede eest vastutab õpetaja, sest õpilaskodu laste eest vastutab koolipäevadel kool.

Olukordade selgitamiseks tehakse vanematega koostööd ning kui selgitada milleks see teadmine on vajalik, siis vanemad ka räägivad. Vanemate puhul saab täheldada sama, usalduse puudumist kooli ja koolipersonali vastu.

Uuringust selgub, et koostöö kodu ja kooli vahel on ühepoole. Vanemad ei taha tunnistada, et nende lapsega on probleeme või tahetakse nende probleemide eest põgeneda ja vastutus laste kanda jätta, kuid lapsed ei tule sellega toime. Need lapsed on õpilaskodusse saadetud just probleemide pärast ja õpilaskodusse saatmine neid probleeme hetkega ei lahenda. Vanemad on pahased, kui neid teavitatakse probleemidest õpilasega ja pahameel on suunatud kooli vastu, et ju siis ei tehta piisavalt tööd.

2.4.8. Koostöö pedagoogide ja kasvatajate vahel

Koostöö kasvatajate ja pedagoogide vahel on vähene. Pedagoog 5: *„Mina ei ole pidanud nendega eriti koostööd tegema, sest ei ole olnud vajadust. Aga samas jääb mulje kõrvalt vaadates. Et et väga seda koostööd ei toimu. Aga ma arvan, et siin on kaks poolt, see õpilaskodu ja kasvatajad on jäänud nagu ühet... Et ühes majas on kaks maja... Et kõigepealt tuleks alustada sellest, et me saaksime kuidagi üheks kollektiiviks...“*

Suhtlemine pedagoogide ja kasvatajate vahel toimub läbi märkmiku, millesse kasvatajad kirjutavad mis on õhtul toimunud, mis läks halvasti, mis hästi ning kui on

jäänud mõned probleemid lahendamata. Õpetajatele selline suhtlemine ei meeldi, õpetajate arvates peaksid kasvatajad suutma ära lahendada õpilaskodus aset leidnud probleemid, sest õpetajad ei kirjuta märkmikusse, et õpilane käitus tunnis halvasti. Selles märkmikus kajastub enamasti kõik negatiivne ning sellest positiivsest jääb puudu, sest ka õpetajal on õigus lapsele kiitust avaldada heateo eest mida ta õpilaskodus teinud on. Iga töötaja koolis peab vastutama talle määratud ülesannete ulatuses.

Koostöö puudumise tõttu tekib olukord, kus keegi vastutust ei võta. Näiteks õpilaskodu õpilaste linna lubamine. Luba tuleb tundide ajal saada klassijuhatajalt ja pärast tunde on selleks kasvataja, kes siis ka vastutab selle eest, et õpilasega linnas midagi halba ei juhtu. Seetõttu ei taha kasvatajad võtta endale sellist vastutust ja saadavad õpilase klassijuhataja juurde, kuigi sel ajal vastutab õpilase eest juba kasvataja. Sellised olukorrad tekitavad lisapingeid õpetajate ja kasvatajate vahel, mis ei tule koostööle kasuks.

Intervjuudest selgub, et koostöö pedagoogide ja kasvatajate vahel on väga vähene. Õpilaskodu laste eest vastutab kool viis päeva nädalas ja iga töötaja koolis peab andma oma panuse selleks, et töö sujuks tõrgeteta. Selle eelduseks on koostöö ja koolitöötajate omavaheline usaldus ja teadmine, et igaüks teeb seda, mis on tema kohustus.

2.4.9. Koostöö pedagoogide ja tugipersonali vahel

Sellest õppeaastast on koolis sotsiaalpedagoog ja õpilasnõustaja, kellega tehakse pidevalt koostööd. Pedagoogide arvates on see hea, sest nüüd on koht, kuhu saata laps rahunema ja on koht, kus õpilane saab jätkata õppetööd individuaalselt, kui ta on ebaõpilasliku käitumise tõttu tunnist eemaldatud, seda just vanemaastme õpilaste puhul. Tänu tugipersonalile on vähenenud õpetajate ülesannete hulk, näiteks ei ole neil enam vajadust helistada lapsevanematele ja uurida, mis põhjusel üks või teine õpilane koolist puudub, sellega tegeleb sotsiaalpedagoog ja õpetajatel on rohkem aega tegeleda õppetööga. Vanematega suhtlemine nõuab aega ja vanemad tahavad, et ka neid ära kuulatakse ja nõu antakse.

Õppeaasta alguses sai probleemsemate lastega koostöös sotsiaalpedagoogiga asjad paika pandud, reeglitest on vaja rohkem kinni pidada ja iga teo eest tuleb vastutada, tänu

sellele on sel aastal olnud võrreldes eelnevate aastatega vähem probleeme, arvavad õpetajad.

Hea on tõdeda, et koostöö pedagoogide ja tugipersonali vahel sujub tõrgeteta, toimub pidev suhtlemine ning probleemidega tegeletakse koheselt nii kooli siseselt kui ka võetakse ühendust vastavate instantsidega. Kohesel reageerimisel näevad ka õpilased, et kontroll nende üle on olemas ja nad saavad kooli usaldada.

2.4.10. Õpilaskodu roll õpilaskodu õpilasele

Algklassi õpilaste puhul, kes on tulnud siia kooli ja sellesse õpilaskodusse on õpilaskodul suur roll. Nende jaoks on see kui teine kodu, nad tulevad esmaspäeval hea tujuga õpilaskodusse, see on nende jaoks tugi ja kindlus, lapsed teavad, et see koht on nende jaoks olemas. Tuba on alati soe ja korras, nad saavad neli korda päevas süüa, neil on olemas võimalus ennast pesta ja on võimalus ka oma riideid pesta. Kõik esmased vajadused saavad rahuldatud. Õpilaskodu on vajalik neile õpilastele, kelle sotsiaalne taust pole rahuldav ja neile see ongi mõeldud.

Õpilased saavad ise muuta seda, kas neile on see kui heategu või karistus ja seda kõike oma suhtumise ja käitumisega. Pedagoogi 5 arvamus: „*Ma arvan, et see mängib ikka väga suurt rolli, õpilaskodu on ma usun koht, kus õpilane tunneb ennast turvaliselt, kus ta saab kogu oma tähelepanu ja energia, ja kõik mis tal on vaja, suunata õppimisele, tal on olemas tugi, kelle käest kohe minna küsima, kui on mingid küsimused. Õpilaskodu lastel on võimalus õppida koos kasvatajatega, et see on minuarust väga suur tugi neile, lisaks tihtipeale saavad nad õpilaskodus ja puhata ja olla omaette, ma arvan, et ka see on tähtis. Õpilaskodu võiks olla kindlasti õpilaskodu õpilasele teise kodu eest. Rohkem veel saaks seda kodutunnet arendada, olgu see siis kas see materiaalne mis on ümber. Toad näiteks, kui palju seal on neil oma asju või kui palju on ta selle toa ilmest osa võtnud või atmosfääri kujundamisel. Teiseks siis kellega ta koos on, kui hästi nad omavahel läbi saavad, see ju ka loob selle kodutunde. Just see kui sõpradena nad ennast tunnevad ja saavad midagi koos teha: mängida, õppida, teineteiselt nõu küsida, siis see loob hea olemise. Kui nad omavahel halvasti läbisaavad ja tülid on, siis loomulikult see ei loo seda kodutunnet. Neil on ka juhendajad (kasvatajad) kes juhendavad tee seda või seda ei tohi teha jne jne. Et pigem ta juba on aga võiks olla parem.“*

2.5. Spetsialistide hinnangud Ala Põhikooli õpilaskodu tööle ja õpilaste toimetuleku kohta

Ala Põhikooli spetsialistide hulka on arvatud sotsiaalpedagoog, kes töötab täiskoormusega 35 tundi nädalas; õpilasnõustaja/kasvataja, kelle nädala töökoormus on 20 tundi ning kaks õpilaskodu kasvatajat, kelle mõlema töökoormus on 30 tundi nädalas. Sotsiaalpedagoog ja õpilasnõustaja/kasvataja on selles õppeasutuses tööl alates sellest õppeaastast 01.09.2012 ja üks kasvataja töötab Ala Põhikooli õpilaskodus alates 01.09.2011 ja teine 01.09.2003. aastast. Loetletud spetsialistid hindavad õpilaskodu tööd ja õpilaskodu rolli sotsiaalsete probleemide leevendamisel.

2.5.1. Sotsiaalpedagoogi hinnang õpilaste sotsiaalsele taustale ning võimalused tulevikus

Õpilase õpilaskodus viibimise põhjuseid on mitemeid, siin kohal saab välja tuua: probleemne käitumine kodukoolis, majanduslikult raske olukord perekonnas, vanemate suutmatus hoolitseda oma laste eest ning pikad vahemaad kooli ja kodu vahel. Vanemad on teinud vigu laste kasvatamises, pole õigel ajal piire seatud ja nüüd, kui lastega tekivad probleemid, siis suunatakse nad kodust eemale, teise kooli. Antud kooli õpilaskodu on mõeldud normintellektiga õpilastele, kelle peres on majanduslikud raskused.

Õpilaskodu võib olla õpilasele nii karistus kui ka privileeg, sest lapsed tulevad erinevatest perekondadest, erinevatest keskkondadest. Sotsiaalpedagoogi arvates: *„Tegelikult on õpilaskodu õpilase jaoks privileeg, sest siin on teenindav personal, kes teeb nende elu mõnest küljest päris lihtsaks. Minu arvates võiksid nad saada rohkem töödele suunamist, selliseid igapäevaseid oskuseid. Näiteks tüdrukud võiksid osata pluusile nõõpi ette õmmelda vms. Ja iga üks peaks oma toa korrasoleku ja puhtuse eest ise hoolitsema. Kas või näiteks põranda pesemine või aknalaualt tolmu võtmine. Aga sellise uue korra sisse toomine tekitab vastuhakku, kuid tuleviku mõttes on see neile ju kasulik.“*

Peamised probleemid õpilaskodus on seotud korrast kinni pidamisega, õpilastele ei meeldi raamides olek, kuid tegemist on alaealistega ja seadustest tulenevalt on neil

teatud piirangud. Suurimaks probleemiks õpilaskodu õpilastel on suitsetamine. Kooliaasta algusest alates on sotsiaalpedagoog ja õpilasnõustaja/kasvataja teinud tihedat koostööd, et iga õpilane, kes on suitsetamisega või suitsetamise kahtlusega vahele jäänud, saaks oma teo eest vastava karistuse. Sotsiaalpedagoog: „*Kui õpilane on suitsetamisega vahele jäänud, siis tuleb ta minu kabinetti, me vestleme juhtunust ning õpilane kirjutab oma käega seletuskirja. Kui ta seletuskirja ei kirjuta, siis tuleb otsida tunnistaja, ühest tunnistajast piisab ning seejärel teatan juhtunust noorsoopolitseile, kellega me teeme väga tihedat ja tulemusi andvat koostööd. Ning loomulikult teavitan sellest koheselt ka lapsevanemat.*“ Teine peamine probleem on põhjuseeta puudumised (esmaspäevased ja reedese päevad) ja tundidest äraminemised (nädala sisesed). Kuid selle probleemi vähendamiseks on sotsiaalpedagoog rakendanud järgnevat: „*Kui õpilane lahkub koolist omavoliliselt või puudub põhjuseeta, siis kirjutab ta selle kohta seletuskirja ja põhikooli- ja gümnaasiumi seadusest tulenevat on õpetajal või siis sotsiaalpedagoogil õigus rakendada õpilane igal koolipäeval 1,5 tunnisk tööle. Olen õpilased pannud kohustuslikku kirjandust lugema, nii öelda positiivne karistus.*“

Tekkinud probleemide lahendamine ongi sotsiaalpedagoogi igapäevane töö. Probleemilahenduste käik on alguses ühesugune: esmalt vestlus õpilasega, õpilane kirjutab seletuskirja ja sealt edasi olenevalt probleemist. Seaduse rikkumistes pöörduv sotsiaalpedagoog noorsoopolitsei poole, kellega koos koostatakse vastavad dokumendid, et suunata õpilane alaealistekomisjoni oma tegudest aru andma. Mõnel juhul kutsutakse kooli vanemad või annab direktor välja käskkirja või noomituse. Iga olukord nõuab erinevat lähenemist.

Õpilaskodu õpilastele pakutakse erinevaid teenuseid vähe: neil on võimalus sotsiaalnõustamisele, psühholoogilist abi ei pakuta, vajadusel suunatakse õppenõustamiskeskusesse või logopeedi teenusele.

Õpilaste toimetulek peale Ala Põhikooli lõpetamist on individuaalne, see oleneb õpilasest, tema võimetest ja tahtmistest. Sotsiaalpedagoog: „*Olles tutvunud selle kooliga ja nende lõpetajatega ja praeguste õpilastega, siis võin öelda, et nende laste, kes hetkel õpilaskodus on, nende vanemad, mitte küll kõik, on samuti käinud siin koolis. Võiks öelda, et tekib deprivatsiooni ring. Kõik kordub. Kuid kahjuks mitte positiivsest küljest.*“

Koostöö kooli ja kodu vahel on ühekülgne, sotsiaalpedagoog helistab vanematele ja uurib, mis põhjustel laps koolist puudub, kuigi vanema kohus on kooli teavitada. Kui võtta need lapsed, kes hetkel on õpilaskodus, siis kooliga ühendust on võtnud neist sel õppeaastal paar lapsevanemat. Koostöö võiks endas sisaldada ka positiivseid tähelepanekuid lapse suhtes, kuid koostöö toimub alles siis, kui õpilane on midagi halvasti teinud.

Vägivalla juhtumeid sel õppeaastal aset leidnud ei ole. Sotsiaalpedagoog: *„On küll õpilaste omavahelisi nügimisi ja torkimisi, aga see on eakohane ja on jäänud mõistlikuse piiridesse, aga midagi sellist, mida saaks füüsiliseks vägivaldaks nimetada, seda pole olnud. Küll on aga verbaalset vägivalda, kus öeldaks üksteisele inetusi, kuid kui asjadest rahulikult rääkida ja seletada, siis on saadud ka nendest probleemidest üle.“*

Õpilaskodu lastest pooled on Helme vallas elavad ja pooled teistest maakondadest pärit lapsed. Koostööd teeb sotsiaalpedagoog valla sotsiaalnõunikuga ja teiste maakondade sotsiaalöötajate või lastekaitse spetsialistidega vastavalt vajadusele.

Õpilaskodu on sotsiaalpedagoogi arvates kui teine kodu, sest siin hoolitsetakse ja muretsetakse laste heaolu pärast. Neile on tagatud head tingimused elamiseks ning on tagatud ka õppimiseks soodne keskkond. Neljal päeval nädalas on kõigi õpilaskodu õpilaste jaoks ettevalmistustund, kus õpitakse järgmisteks päevadeks ning vajadusel juhendab neid kas kasvataja, õpilasnõustaja või sotsiaalpedagoog. Sotsiaalpedagoog: *„Ettevalmistustund on väga hea võimalus õppida ja teha oma kodused tööd korrektselt ära ning vajadusel küsida abi. Õpilaskodu õpilastele meeldib individuaalne lähenemine, neile meeldib, kui õpetaja tegeleb ainult temaga ja ajab näpuga järge. Ettevalmistustund ei ole nii range ja piiritletud kui tavatund, seal on õpilasel võimalus ka lihtsalt oma päevast rääkida, edust ja ebaedust. Nad vajavad mõistmist ja ära kuulamist, et keegigi neid märkaks.“*

2.5.2. Õpilasnõustaja/kasvataja hinnang õpilaste sotsiaalsele taustale ning võimalused tulevikus

Põhjuseid, miks õpilased peavad ja saavad õpilaskodus viibida on mitmeid. Peamiseks probleemiks on kodused põhjused, kodused probleemid. Õpilaskodu õpilastele on õpilaskodus viibimine nii privileeg kui ka karistus, oleneb sellest kuidas õpilane ennast siin tunneb ning milliseks ta enda olemise ise kujundab. Õpilasnõustaja: „*Õpilane on ise viinud oma käitumisega... , muidu ta siin ju ei oleks. Paljudele on ta tõesti privileeg, kas või need söögikorrad ja soe tuba ja kõik see on ju muretu elu tegelikult. No vaata, mõni laps ei tahagi üldse koju minna, kui võtame näitena ühe õpilase kellel on vaja arsti juurde minna, siis ta ei lähe eelmisel õhtul koju, vaid selle päeva hommikul, kui ta arsti juurde peab minema, ta magab siin öö ära. Näiteks, kui oli meil see veevärgi jama, see oli kolmapäevane päev, neli õpilast olid täiesti koju minemise vastu ja nad oli pahased, et miks nad peavad minema. Samas võtta teise perekonna lapsed, nemad läheksid igal võimalusel koju.*“

Peamised probleemid, mis õpilaskodu lastel tekivad on õpilasnõustaja arvates: esiteks vabaduse piiramine. Õpilased peavad viibima kooli territooriumil ja kui nad lähevad ilma loata poodi, siis peetakse seda hulkumiseks, aga õpilaskodu laps tahab ka liikuda. Tegemist on normintellektiga õpilastega, siis ei näe õpilasnõustaja põhjust, miks nad ei võiks rohkem liikuda. Teise probleemina toob õpilasnõustaja välja: „*Minu jaoks isiklikult veel see käega löömine, ükskõiksus õppimise vastu. Ükskõiksus, hoolimatus ja et nad teavad, et nad nii kui nii läbi saavad, eks ju, osadel on ju välja arvestatud, et küll ta suvetööl selle kahe nädala jooksul kõik järele vastab, terve aasta materjali. Eks nad teavad, et ei maksa ennast liiga palju liigutada.*“ Ja kolmas probleem on suitsetamine, selle probleemiga tulevad nad juba kooli ja vestlemine ei sunni neid suitsetamisest loobuma.

Õpilasnõustaja paneb paljud probleemid jõuga paika, kuid lisab, et see ei ole õige. „*Lihtsalt panengi, olen nõudlik ja konkreetne.*“

Küsimusele, milliseid teenuseid pakutakse õpilaskodu õpilastele, et parendada tema positsiooni ühiskonnas, vastas õpilasnõustaja järgnevalt: „*Ühiskonnas... Nad peaksid ise olema kõige paremad oma positsioonide parandajad, mitte ei meie ei saa ju nende*

positsiooni parandada ju... Kui me võtame näiteks selle lauluvõistluse (Maakondliku lastelauluvõistluse eelvoor 2013), siis sellise ürituse raames nende positsioon ju kõvasti tõusis, sest meie õpilaskodu lapsed said ju kohalikust voorust edasi ja see andis neile enesekindlust juurde. Inimene peab ikka ise tahtma, meie ei saa siin vägisi midagi teha.“ Positsiooni saab parandada hea õppeedukusega, kui õpilased saavad hea tunnistuse, siis on neil õpilastel võimalus valida endale sobiv elukutse, kuid palju õpilaskodu õpilased ei saavuta soovitud õpitulemusi, ei lõpeta kooli. Õpilasnõustaja: *“Nad lihtsalt ei lõpeta ja ei õpi, pole haridust pole elukutset.“*

Peale Ala Põhikooli lõpetamist, õpilasnõustaja arvates, on nende õpilaste toimetulek suhteliselt halb. *„Mõnes mõttes teeb õpilaskodu ses suhtes karuteene, et õpilastele tehakse praktiliselt kõik ette taha ära. Hommikul peab ainult voodi ära tegema. Ja muu asi läheb kõik niimoodi edasi, et ta ei pea mitte midagi tegema selleks, et süüa saada, ta lihtsalt läheb istub, lõugab räuskab ka kui vaja. Ta ei pea lappi kätte võtma tegelikult, eluks ettevalmistus on ikkagi väga vilets ses suhtes. Ja neile jääbki selline mulje, et nad peavad kõike saama. Tekib õpitud abitus, kõik tehakse ette taha ära.“*

Õpilasnõustaja arvates on kooli ja kodu vaheline koostöö ühepoolne, koolipoolne. Vanemad ei võta kooliga ühendust ega tunne huvi, kuidas nende lapsel koolis läheb. Õpilasnõustaja: *„Nad helistavad siis, kui hirm on nahas, et asjad on läinud liiga kaugemale, et lapsi tahetakse panna lastekodusse vanema hoolimatuse ja suutmatuse pärast. On lapsevanemaid, kes tulevad kooli, kui neid kutsutakse, aga on ka neid, kes mitte mingil juhul kooli nägu ei näita.“*

Vägivallajuhtumeid sel õppeaastal olnud ei ole, on igapäevast nügimist, aga konkreetset kaklemist olnud ei ole. Õpilasnõustaja: *„Kui nüüd tuli uus õpilane, siis oli jutt, et oli mingi kaklemine, aga kõik eitavad seda ja ütlevad, et see ei olnud mingi kaklus, et see oli niisugune positsioonide paika panemine.“*

Õpilasnõustaja teeb koostööd sotsiaalpedagoogi ja kasvatajatega, kuid teiste institutsioonidega õpilasnõustaja koostööd ei tee.

Õpilasnõustaja arvates on õpilaskodu nendele õpilastele pansionaat, kus nad saavad soojas toas magada ja neile ei ole määratud kohustusi.

2.5.3. Kasvatajate hinnangud õpilaskodu õpilaste sotsiaalsele toimetulekule ning tekkinud probleemide lahendamisele

Kontakti leidmine õpilasega, kui ta alles tuleb siia õpilaskodusse, on hea. Alguses on nad kinnised ja vaiksed, neil on vaja aega harjuda ja kohaneda uue kooli, uue õpilaskoduga, uue keskkonnaga ja uute inimestega enda ümber. Kui õpilane saabub õpilaskodusse, siis ei ole kasvatajatel kindlat formaalsust kuidas nad käituvad uue õpilasega või mida nad teevad, kuid enda tutvustamine, toa kätte näitamine ja muidugi ka õpilaskodu reeglid, need on need mida õpilasel on vaja teada juba esimesest päevast. Kasvataja1: *„Alguses õpilane ei ole tegelikult avatud, aga kui nad näevad, et sa neisse hästi suhtud, siis nad avanevad päris hästi. Ära ei tohi ka kohe last ehmatada, lasta ikka harjuda ka. Mõne päeva möödudes räägivad nad juba kõigest.“*

Suurimaks probleemiks õpilaskodus on õpilaste seas suitsetamine. Nad tulevad kodudest, kus vanemad suitsetavad ja seetõttu teevad nad ise ka. Kasvataja: *„Suitsetamine on ikka number üks ja suitsetamises on ju see kambavaim, hakkavad ikka ju suitsetama kui teised ees teevad. Neid on ikka vähe, kes ei tee.“*

Kodustest probleemidest räägivad õpilased päris palju ja see ei ole seotud vanusega. Kasvataja 1: *„Ta tuleb ja istub maha ja hakkabki rääkima, sa kuulad ja ei pea mitte midagi küsimagi, ta lihtsalt räägib. Ja võib olla need suuremad just rohkem, nad tahavad omaette olla ja rääkida. Siin vahepeal istud õhtuti tund, kaks ühes toas ja ta lihtsalt räägib. Võib olla suunad ka mõne küsimusega ja siis tuleb kõike. Need väikesed tead räägivad naljaga, et nemad nagu... no neid päris uskuda ei saa.“* Nendel lastel kelle on olnud kodus kokkupuudet vägivaldsega on õpilaskodus ka kõige vägivaldsemad ja närvilisemad. Aga on ka lapsi, kes ei taha kodusest olukorrast rääkida või räägivad olukorrast paremini kui see tegelikult on.

Koostöö koduga on erinev. Kasvataja 1: *„Kui õpilasega on olnud õpilaskodus probleeme või vahejuhtumeid ning vanematega on räägitud, siis on ka lapsevanemaid, kes helistavad hiljem ka ise uuesti, et küsida kuidas olukord on.“* Õpilaste omavahelist vägivalda on vähe ja see ei ole pahatahtlik. Kasvataja 1: *„Füüsiline vägivald on selline rohkem naljaga ja siis keegi saab, aga et keegi nüüd nimelt läheb, sellist ei ole ju. Õnneks ei ole olnud. Vaimselt võib olla siis kui keegi uus tuleb, siis toimub selline*

võimuvõitlus ja positsioonide paikapanek, natuke aega läheb mööda ja õpilane sulandub teistega, suuremaid probleeme ei ole olnud. Alguses me ikka püüame võimalikult palju jälgida, et midagi ei juhtuks.“

Erinevaid teenuseid pakutakse õpilaskodu õpilasele vähe, tagatud esmaste vajaduste rahuldamine: soe söök, soe tuba ja pesemise võimalused. Õpilastel on võimalus saada sotsiaalnõustamist, aga psühholoogilist abi koolis ei saa, kui selleks tekib vajadus, siis kool saab lapse teenusele suunata vastava eriarsti juurde. Vabaaja veetmiseks ei ole palju võimalusi, sellest aastast saavad nad kasutada jõusaali ja käsitööna valmistada savist endale meelepäraseid asju. Puudust tuntakse noortekeskusest, kus lastel oleks rohkem võimalusi vabaaja veetmiseks. Lähimad noortekeskused asuvad: Tõrvas, Alalt 16km ja Karksi-Nuia on Alalt 16km.

Õpilaskodu on õpilaskodu lapsele teise kodu eest, kasvatajad teevad omalt poolt palju, et lastel oleks seal hea ja hubane olla. Kasvataja 1: *„Mõne jaoks on see tõesti kodu. Oleneb ikka lapsest, kui need väikesed tulevad siis on ikka kodu eest. Aga suuremad, kes tulevad siia ja on siin aasta või pool, siis vaevalt nemad seda koduna võtavad. Kui on olnud palju koole ja need kogu aeg vahelduvad, see on pigem karistus. Aga väikesed, kes on ära kohanenud, nende jaoks on küll kodu. Omalt poolt koduseks teha, et noh vähemalt mina püüan olla nagu ema eest, et ma ei ole nagu mingi õpetaja, ma ei oska seda täpselt seletada, aga sa saad aru mis ma mõtlen. Samas, kui ta saab lähedust, siis tekib soojem tunne ja ta tahab siin olla. Tal ei ole siis vast nii vastumeelne siia tulla. Tähtis on ikka suhtumine.“*

Kasvatajate arvates on õpilaskodus olevad õpilased rahul olukorraga, kuid nad vajavad rohkem selliseid inimesi enda ümber, kes neid ära kuulavad ja keda nad usaldada saavad. Koostöö pedagoogidega puudub, kasvatajate arvates ei tunne pedagoogid huvi õpilaskodus toimuva suhtes.

2.6. Arutelu ja ettepanekud

Ala Põhikooli õpilaskodu on toiminud alates aastast 2003, mil tekkis vajadus õpilaskodu järele, sest lapsi, kes seda erinevatel põhjustel vajadis oli mitmeid. Algselt loodi õpilaskodu 30 lapsele, kuid hetkel on kohti 18 õpilasele. Nõudlus õpilaskodu koha järele on suur, kuid hetkel ei ole võimalust rohkematele õpilastele seda võimalust

pakkuda, kuid selle probleemiga tegeletakse. Mõned aastad tagasi oli kaugemalt tulevatel lastel võimalus pääseda õpilaskodusse pühapäeval, kuid hetkel seda võimalust ei ole ning see on tinginud olukorra, kus Tartumaalt tulevad lapsed jõuavad kooli esmaspäeval pärast lõunat, sest bussiliiklus Tartu ja Ala vahel on vähene ning reedesel päeval peavad õpilased koolist lahkuma 12.30, et jõuda bussiga koju. Seoses suureneva probleemiga, et sisuliselt toimub õppetöö nende laste puhul kolmel päeval nädalas, on ettepanek kooli juhtkonnale, et lastele anda võimalus tulla õpilaskodusse pühapäeval, kuigi sellega seoses suurenevad kulutused.

Õpilaskodu loodi algselt normintellektiga, puudust kannatavate perede laste jaoks, kuid tänaseks päevaks on seal palju selliseid õpilasi, kes on sinna suunatud nõustamiskomisjoni kaudu ning nende õpilaste puhul on peamiseks probleemiks probleemne käitumine, koolikohustuse mittetäitmine ja probleemid õppeedukusega. Seoses muutunud õpilaskodu kontingendiga teen ettepaneku, muuta õpilaskodusse koha saamise korda, et see oleks mõeldud endiselt ainult normintellektiga õpilaste jaoks, sest õpilaskodus viibivad ka algklasside lapsed, kelle väärtushinnangud ja käitumine on väga mõjutatav ning negatiivne eeskuju ei ole nende jaoks hea.

Palju kõneainet on olnud teemal õpilaskodu laste vabaaja sisustamine ning probleemid õppetöö välisel ajal. Kuna tegemist on väikese külaga, siis pole lastel ka erilisi võimalusi vabaaja veetmiseks. Ala küla asub täpselt Karksi-Nuia ja Tõrva linna vahepeal, mõlemasse linna on ~16 km ja mõlemas linnas on Avatud Noorte Keskused, mis pakuvad õpilastele erinevaid vabaaja sisustamise võimalusi. Ühest linnast teise liikumine on kulukas, kuid ühel päeval nädalas võiks pakkuda lastele võimaluse näha teiste linnade noorte tegemisi, millest saavad ka Ala Põhikooli õpilaskodu lapsed osa võtta.

Lapsevanemate arvates on õpilaskodus olemine lastele meelepärane ja lapsed ei kurda kodus, et neile midagi ei meeldiks. Kuigi lapsevanemad soovivad, et kasvatajad pööraksid rohkem tähelepanu laste vajadustele ja probleemidele. Ettepanek lapsevanematele oleks see, et nad tunneksid rohkem huvi oma laste tegemiste vastu ja elaksid kaasa laste õnnestumistele ja mõistaksid neid ka ebaedus. Lapsed on seatud olukorda, kus nemad peavad mõistma oma vanemaid, saama aru, et mõni neist ei tule toime lapse kasvatamisega ja on andnud selle ülesande koolile. Lapse huvi oma ema ja

kodu vastu ei vähenda sotsiaalne taust, olgu see kodu milline tahes, tahab laps ikka koju oma vanemate juurde ning ootab ka vanematelt mõistmist ja tuge õppimisel ning eakohaste probleemidega toimetulekuks. Kodu ja kool peavad tegema omavahel tihedamat koostööd, et aidata lastel leida elus õige tee, mis aitaks murda deprivatsiooniringi.

Neljal päeval nädalas on õpilastel võimalus (kohustus) osa võtta ettevalmistustunnist, kus õpitakse ära järgnevateks päevadeks, seal juures on võimalus abi saada kasvatajalt või sotsiaalpedagoogilt, kes viibivad õppimistunni juures. Suurem osa nendest õpilastest vajab juhendamist koduste ülesannete lahendamisel, sest nad ei ole tunnis tähelepanelikult kuulanud, on tegelenud muude asjadega või on põhjusega puudunud.

Õpilaskodu roll koolipersonali arvates on: pakkuda õpilasele turvatunnet, hoolimist, kasvatust ning reegleid, korda. Kindel päevakava kindlate kellaaegadega ning vabaaja veetmise võimalus, kuid kahjuks saab täheldada seda, et liigne vaba aeg annab õpilastele võimaluse tegeleda ebaõpilaslike tegevustega.

Õpilaskodu peaks olema koht, kus lapsed saavad kõik eluks vajalikud esmased oskused. Õpilased vajavad tööharjumust, antud olukord toodab õpitud abitusega noori, kes astuvad oma mittetoimetulevate vanemate jälgedes ja sellisel olukorral ei tulegi lõppu. Ettepanek õpilaskodu õpilaste paremaks toimetulekuks tulevikus, on luua või tekitada õpilaskodusse teistsugune keskkond, uued reeglid, rohkem kohustusi ja rohkem vastutust iseenda eest.

Ettepanek koolijuhtkonnale: tuleks korraldada koolipersonalile ühisüritusi, mille raames korraldada erinevaid tegevusi, mis nõuavad üksteisega suhtlemist ning mida ei saa ükski osapool üksi lahendada. Läbi erinevate tegevuste saab suurendada kollektiivi ühtsust ning paremat toimimist.

KOKKUVÕTE

Uuringust, milline roll on õpilaskodul sotsiaalsete probleemide leevendamisel Ala Põhikooli õpilaskodu näitel selgus, et nii pedagoogide kui ka lapsevanemate arvastes on õpilaskodu õpilasele kui teine kodu, kuid õpilaskodus on elamiseks ja õppimiseks loodud paremad tingimused kui paljudel lastel nende endi kodudes. Õpilaskodu olemasolul on suur roll, sest õpilaskodu pakub lastele sooja tuba, sooja sööki, järelevalvet ning hariduse omandamiseks on loodud soodne keskkond. Õpilaskodus on kindlad reeglid ja kord, mille alusel kogu õpilaskodu elu on korraldatud ja see on kõikidele õpilaskodu õpilastele selge. Põhjused, miks õpilaskodu õpilased viibivad õpilaskodus on mitmeid, näiteks: majanduslikult raske olukord perekonnas, õpilase ebaõpilaslik käitumine kodukoolis, koolikohustuse mittetäitmine jms. Antud õpilaskodu on loodud normintellektiga Helme valla lastele, kuid olude sunnil on võetud õpilasi ka teistest valdadest ja maakondadest, kes ei ole elukohajärgses kodukoolis oma õppimisega ja koolis käimisega toime tulnud.

Õpilaskodus saavad lapsed rohkem tähelepanu, juhendamist ning kontroll nende tegemiste üle on suurem, sest õpilaskoduga koolis on ööpäevaringne valve laste tegemiste üle. Õpilaskodus on 2 kasvatajat ja 2 öökasvatajat, lisaks tegelevad lastega veel õpilasnõustaja/kasvataja ja probleeme aitab lahendada ning koduga koostööd teeb sotsiaalpedagoog.

Suuremateks probleemideks on koolikohustuse mittetäitmine ja huvipuudus õppimise vastu. Vanemad ei ole tulnud toime oma laste kasvatamisega ja sellest tingitult on nüüd koolil ja õpilaskodul kanda veel suurem roll ning vastutus. Koostöö vanematega on olnud üldiselt halb, vanemad ühendust ei võta, telefoni numbrid vahelduvad pidevalt või ei ole enam kasutusel. Sellistel juhtudel võetakse ühendust valla sotsiaaltöötajaga, lastekaitse spetsialistiga või teavitatakse antud olukorrast noorsoopolitseid. Koolikohustuse mittetäitmisel võtab sotsiaalpedagoog ühendust vallaga ning saadab valla sotsiaaltöötajale õpilase kohta põhjuseta puudumiste arvu ja iseloomustuse lapse kohta ning edasi suunatakse õpilane alaealiste komisjoni, kus arutletakse õpilase käitumise üle ning tehakse otsus edasiste rakendavate meetmete osas.

Pedagoogide hinnang õpilaskodu tööle on üldiselt rahuldav, sel õppeaastal on paranenud õpilaste õppeedukus, kodused tööd on tehtud ning õppimiseks vajalikud asjad olemas. Samuti on suurenenud kohustusliku kirjanduse lugemine tänu õpilasnõustaja/kasvatajale kui ka sotsiaalpedagoogile.

Lapsevanemad on rahul õpilaskodu tööga, kuigi soovivad, et kasvatajad pööraksid rohkem tähelepanu laste vajadustele ja probleemidele ning õpilaste omavahelistele suhetele. Samas tõdevad lapsevanemad, et õpilaskodus saavad nende lapsed rohkem tähelepanu ja õpetust kui nemad ise suudaksid pakkuda.

Sotsiaalpedagoogi arvates on vanemate huvi oma laste tegemiste vastu liiga vähene ja tundub, et kui lapsed on õpilaskodus, siis vastutab nende eest kasvataja ja kool. Lapsed vajavad oma kodu ja oma vanemaid, neil on vaja vanemate mõistmist, ära kuulamist ja tuge.

Õpilasnõustaja/kasvataja ettepanek, et õpilased võiksid oma toa korrasoleku ja riiete puhtuse eest rohkem hoolitseda, tuleks arutlusele võtta õppenõukogus ning võimalusel lisada õpilaskodu kodukorda selline punkt juurde. See õpetakse õpilastele rohkem enesega toimetulemist ning ise oma heaolu suurendamist.

Koostööst pedagoogide, lapsevanemate, kasvatajate ja sotsiaalpedagoogi vahel võiks tekkida sünergia, mis paneks kooli, õpilaskodu ja lapsevanemad ühtse eesmärgi nimel pingutama.

VIIDATUD ALLIKAD

Aalberg, V. 2005. Antisotsiaalne noor. Laste ja noorte psühhoteraapia. Brummer, M., Enckell, H. Artiklite kogumik. Tallinn. lk 274-282

Aavik, A. 2012. E-kursuse materjal. Sotsiaalpedagoogilised probleemid koolis ja õpetaja toimetulek. Tartu Ülikool. [http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/25450/Sotsiaalpedag_probl_materjalid.pdf?sequence=1] 19.03.2013

Alaealiste mõjutuvahendite seadus 1998. Riigi Teataja. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/13335902>] 20.03.2013

Allen, M., Perttu, S. 2010. Sotsiaal- ja tervishoiu valdkonna õpetajad vägivalla vastu. Õpetaja käsiraamat. Lisamaterjal. Helsingi Ülikooli Palmenia Täienduskoolitus Keskus 2010. (kaudviide)

Eesti Entsüklopeedia 2013 [<http://entsyklopeedia.ee/Article/SearchResults?query=sotsiaalpedagoogika>] 02.03.2013

Hämäläinen, J. Aavik, A. 2012. Sotsiaalpedagoogilised probleemid koolis ja õpetaja toimetulek. (E-kursuse materjalid) [http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/25450/Sotsiaalpedag_probl_materjalid.pdf?sequence=1] 05.03.2013 (kaudviide).

Hämäläinen, J. 1999. Sissejuhatus sotsiaalpedagoogikasse. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Jaanimägi, H. 2004. Eesti alaealiste komisjonid: tegevuse analüüs ja perspektiivid. Lapse kasvukeskkond ja sotsiaalsed oskused. Tulva, T. Teadusartiklite kogumik. Lastekaitse liit. Tallinna Pedagoogikaülikool. Tallin 2004

Kadajas, T. 2001. Koolisotsiaaltöö käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kallavus, T. 2006. Haridusliku erivajadusega õpilased: nende toetamise võimalusi. Lapse heaolu Eestis: riskid ja valikud. Tulva, T. Artiklite kogumik. Tallinn. lk 73-84

Kivirand, T. 2012 – Haridusliku erivajadusega õppurite haridus. Haridus- ja teadusministeerium [<http://www.hm.ee/index.php?049578>] 10.04 2012

Korp, E. 2000. Lastekaitsetöö ametnikevõrgustik: Võrgustikutöö kasutamisevõimalusi vabariigi erinevates regioonides. Magistritöö. Tallinn: TPÜ

Korp, E., Leppiman, A., Meres, T., Vaher, A. 2002. Laps: elu, probleemid ja lahendused. Tallinn 2002.

Korp, E., Rääk, R. 2004. Võrgustikutöö ja juhtumikorraldus lastekaitstes. – Võrgustikutöö. Tallinn, lk 19.

Kraav, I., Kõiv, K. 2001. Sotsiaalpedagoogilised probleemid üldhariduskoolis. Tartu: OÜ Vali Press.

Kõiv, K. 2001. Antisotsiaalse käitumisega õpilased. Artiklite kogumik. Tartu 2001

Kõiv, K. 2006. Kiusamiskäitumise mitu tahku: õpilastevaheline kiusamine, õpilaste kiusamine õpetajate poolt, õpetajate kiusamine õpilaste poolt ning õpetajate kiusamine kooli personali ja lapsevanemate poolt. Haridus- ja teadusministeerium. Lastekaitse Liit. Tartu 2006.

Kärner, K. 2012. Õpilaskodu õpilaste kasvukeskkonnana ja õpiedukuse toetajana: võimalused ja probleemid Järva-Jaani gümnaasiumi näitel. Tartu Ülikooli Pärnu kolledž ja sotsiaaltöö osakond. (Lõputöö).

Linno, M. Mis on koolisotsiaaltöö ja kes on kooli sotsiaaltöötaja? 2012. Sotsioloogia. [http://www.sotsioloogia.ee/vana/esso3/6/merle_linno.htm] 22.01.2013

Moffitt, T. E. 1993 Adolescence-limited and life-coursepersistent antisocial behaviour: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), 674-701 (kaudviide).

Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded 2002. Riigi Teataja.
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/13363346>] 19.03.2013

Põhikooli- ja gümnaasiumi seadus 2010. – Riigi Teataja, 2010.
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/13337919>] 02.03.2013

Rajaleidja [<http://www.rajaleidja.ee/sotsiaalkaitse/>] 06.05.2013

Rannala, I. E. 2006. Koolikohustuse mittetäitja probleemide taustast. Lapse heaolu Eestis: riskid ja valikud. Tulva, T. Artiklite kogumik. Tallinn. Lk 59

Sharp, S., Smith, K. Peter. 2004. Võitlus koolikiusamisega. El Paradiso.

Smith, K. Peter, Sharp, S. 1994. School Bullying: Insights and Perspectives.
[http://books.google.ee/books?id=K4nh6ZggMF8C&printsec=frontcover&dq=school&hl=et&sa=X&ei=0qyMUa6lCdLw0gXk8IDIAw&redir_esc=y#v=onepage&q=school&f=false] 10.05.2013

Sotsiaalpedagoogi ametijuhend, 2012/2013, Ala Põhikool, kinnitanud Ala Põhikooli direktor

Sullivan, K., Clearty, M., Sullivan, G. 2004. Kiusamine koolis. Mis see on ja kuidas sellega toime tulla. Tartu: AS Atlex

Tartu Ülikooli eetikakeskus. [<http://www.eetika.ee/sotsiaaleetika/probleemid>]
20.02.2013

Tikko, A. 2004. Kodu, kool ja õpilaskodu sotsiaalökoloogilises perspektiivis. Tulva, T. Teadusartiklite kogumik. Lapse kasvukeskkond ja sotsiaalsed oskused. Lastekaitse Liit. Tallinna pedagoogikaülikool. Tallinn 2004

Valga Maavalitsus. Komisjonid ja nõukogud. [<http://valga.maavalitsus.ee/et/alaaliste-komisjon>] 12.03.2013

Viickberg, R. 2012. Õpilaskodu noorte igapäevaelu toetajana Eidapere õpilaskodu näitel. Tartu Ülikooli Pärnu kolledž ja sotsiaaltöö osakond. (Lõputöö).

Õpilaskodu tegutsemise tingimused ja kord 2010. Riigi Teataja.
[\[https://www.riigiteataja.ee/akt/13349116\]](https://www.riigiteataja.ee/akt/13349116) 19.03.2013

LISAD

Lisa 1. Intervjuu küsimustik pedagoogidele

- 1.1. Milline erinevus on õpilaskodus elavate ja ülejäänud laste õppimisvõime/harjumuse vahel?
- 1.2. Millised on õpilaskodu õpilaste käitumise erinevused võrreldes teiste õpilastega?
- 1.3. Missuguseid erinevaid õpetamismeetodeid tuleb kasutada õpilaskodu õpilaste puhul? Miks?
- 1.4. Kuidas väljendavad õpilaskodu õpilased oma emotsioone (häid kui ka halbu) tunnis?
- 1.5. Kuidas lahendate tunnis tekkinud erimeelsusi (probleeme) nii õpilase-õpetaja, kui ka õpilaste vahel?
- 1.6. Kelle poole saate koolis pöörduda või kellega teete koostööd, et probleeme tunnis ennetada või lahendada?
- 1.7. Mil määral antakse õpetajale infot õpilaskodu õpilase sotsiaalse tausta kohta?
- 1.8. Milliseks hindate õpilaskodu kasvatajate ja pedagoogide vahelist koostööd, et parendada nende õpilaste võimalusi hariduse omandamiseks?
- 1.9. Kuidas toimub koostöö pedagoogide ja tugipersonali (sotsiaalpedagoog ja õpilasnõustaja) vahel?
- 1.10. Millist rolli mängib õpilaskodu Teie arvates õpilaskodu õpilasele?

Lisa 2. Intervjuu küsimustik sotsiaalpedagoogile ja õpilasnõustajale

- 2.1. Millistel põhjustel peavad/ saavad õpilased viibida õpilaskodus?
- 2.2. Milline on õpilaskodu õpilase arvamus õpilaskodust, kas see on kui privileeg või karistus?
- 2.3. Millised on peamised probleemid, mis tekivad õpilaskodu lastel ja millega on need seotud?
- 2.3. Kuidas lahendate tekkinud probleeme ning keda sellesse kaasate?
- 2.4. Milliseid teenuseid pakutakse õpilaskodu õpilasele, et parendada tema positsiooni ühiskonnas?
- 2.5. Milliseks hindate õpilaskodu õpilase võimalusi toimetulekuks peale Ala Põhikooli lõpetamist?
- 2.6. Kuidas toimub koostöö kooli ja õpilaskodu laste kodude vahel?
- 2.7. Millised vägivallajuhtumid on aset leidnud Ala Põhikoolis selle õppeaasta jooksul ning kuidas on neid lahendatud?
- 2.8. Milliste institutsioonidega teete koostööd, et parendada õpilaskodu õpilaste sotsiaalset toimetulekut ühiskonnas?
- 2.9. Milline on õpilaskodu roll Teie arvates õpilaskodu õpilasele?

Lisa 3. Intervjuu küsimustik õpilaskodu kasvatajatele

- 3.1. Kuidas leiate kontakti (suhtlemisel) õpilaskodu õpilastega?
- 3.2. Milliseid probleeme esineb kõige sagedamini? Millest on need tingitud?
- 3.3. Mil määral õpilaskodu lapsed räägivad oma kodustest probleemidest kasvatajatega?
- 3.4. Milliseid märke olete täheldanud käitumises neil lastel, kellel on olnud kokkupuudet vägivallaga kas siis kodus, eelmises koolis või selles koolis?
- 3.5. Kellelt olete abi saanud või kellega teete koostööd, kui on tekkinud probleeme õpilaskodus?
- 3.6. Milliseid meetodeid kasutate, et vähendada õpilaste vahelist vägivalda õpilaskodus?
- 3.7. Milliseid teenuseid pakutakse õpilaskodu õpilastele?
- 3.8. Millist rolli mängib õpilaskodu Teie arvates õpilaskodu õpilasele?

Lisa 4. Küsimustik lapsevanematele

Lugupeetud lapsevanemad, antud küsimustik on anonüümne ning küsimustiku vastuseid ei avalikustata antud kujul. Selle küsimustikuga soovin saada tagasisidet Teilt, kelle lapsed peavad teatud põhjustel viibima Ala Põhikooli õpilaskodus. Uuringu eesmärgiks on välja selgitada õpilaskodu roll sotsiaalsete probleemide leevendamisel Ala Põhikooli õpilaskodu näitel, kuidas mõjutavad õpilaskodu ja õpilaskodu kasvatajad õpilase sotsiaalset toimetulekut.

1. Sugu M N
2. Vanus
3. Haridustase
 - a. Algharidus
 - b. Põhiharidus
 - c. Keskhariidus
 - d. Keskeriharidus
 - e. Kõrgharidus
 - f. Muu
4. Elukoht
 - a. Küla
 - b. Linn
 - c. Alevik
 - d. Alev
 - e. Muu
5. Teie lapse vanus, kes viibib õpilaskodus
.....aastat vana
6. Mitmendas klassis Teie laps õpib?
..... klass
7. Kui kaua on Teie laps olnud Ala Põhikooli õpilaskodus?
.....kuudaastat
8. Milliseks hindate õpilaskodu rolli, kui lapse kasvukeskkonda? Miks?

- a. Väga hea
- b. Hea
- c. Rahuldav

.....
.....
.....

9. Kas õpilaskodu on parim võimalik lahendus Teie lapse jaoks?

- a. Jah, parim.
- b. Ei, kuid majanduslik olukord ei võimalda muud.
- c. Jah, sest see on ainuke õpilaskoduga kooli mis vastab minu lapse vajadustele.
- d. Jah, sest õpilaskoduga koolis saab laps rohkem tähelepanu, kui mina suudan pakkuda.
- e. Ei

10. Millistel põhjustel viibib Teie laps Ala Põhikooli õpilaskodus?

- a. Probleemne käitumine kodukoolis.
- b. Majanduslik raske olukord perekonnas.
- c. Pikad vahemaad.
- d. Muu

Kui vastasite muu, siis mis muul põhjusel?

11. Kas Teie laps on sattunud koolivägivalla ohvriks?

- a. Jah
- b. Ei
- c. Ei tea

12. Millise vägivallega on Teie laps koolis kokku puutunud?

- a. Füüsiline vägivald
- b. Vaimne vägivald
- c. Mõlemad
- d. Ei ole olnud kokkupuudet

13. Kes on aidanud lahendada vägivallega seotud probleeme koolis?

- a. Lapsevanem
- b. Õpetaja
- c. Sotsiaalpedagoog koolis
- d. Valla sotsiaaltöötaja/sotsiaalnõunik
- e. politsei
- f. Keegi teine

14. Milliseks hindate õpilaskodu kasvatajate tööd?

- a. Väga hea
- b. Hea

c. Rahuldav

Miks?.....
.....
.....

15. Millist rolli mängib õpilaskodu Teie lapse arengus?

- a. Õpilaskodu on kui teine kodu
- b. Õpilaskodu takistab minu lapsel võimete kohaselt areneda
- c. Ei mängi mingit rolli
- d. Muu

16. Kas Ala Põhikoolis pööratakse Teie lapse probleemide lahendamisele piisavalt tähelepanu?

- a. Ei
- b. Jah
- c. Ei oska öelda

17. Kuidas on korraldatud koostööd Ala Põhikooli ja kodu vahel?

- a. Esimesena võtab ühendust kodu.
- b. Esimesena võtab ühendust kool.
- c. Mõnikord kodu mõnikord kool.
- d. Koostöö kooli ja kodu vahel puudub.

18. Kuidas Te hindate õpilaskodu kasvatajate ja koolipersonali usaldusväärsust ja konfidentsiaalsust probleemide lahendamisel?

- a. Väga hea
- b. Hea
- c. Rahuldav
- d. Ei ole rahul
- e. Muu

SUMMARY

THE ROLE OF STUDENT ACCOMMODATION IN RELIEVING SOCIAL PROBLEMS, USING ALA ELEMENTARY SCHOOL AS AN EXAMPLE

Triinu Taits

The actuality of this current thesis stands in the increased unemployment in rural areas during the past couple of years. As the consequence of unemployment, many families have found themselves in financial difficulties, where they cannot manage their own life as well as rising their children. Parents are not able to provide their children a suitable environment to obtain education and have trouble providing hot meals. This situation has led to a social problem, which needs an immediate solution. In Helme parish, Ala village, there is an elementary school, which has its own student accommodation for almost 20 students, whose family is facing financial difficulties.

The aim of this thesis is to find out, what kind of a role plays the student accommodation from the perspective of relieving social problems. Ala Elementary school is being used as an example. To achieve the aim of this thesis following tasks have been posed:

- Familiarizing with the literature of the field of study
- Finding suitable research method
- Composing a questionnaire for parents based on the chosen research method
- Composing a questionnaire for teachers and support workers based on the chosen research method
- Completing the sample
- Carrying out the questionnaires for teachers and parents
- Transcribing of the results

- Data analyse

The main outcome of the research:

- Children, who live in the student accommodation, have warm room and they have the opportunity to have hot meals three times a day. They have been provided with the possibility of having showers and having their laundry done, as well as leisure activities, although the variety of activities is small.
- The student accommodation is meant for children with average level of intellectuality, but when comparing the students nowadays to the students 10 years ago, there has been a big change. Many students have behavioural- and learning disorders. The student accommodation has now students, who could not cope with obtaining education in their home town because they did not follow the school's rules and did not behave as requested.
- The student accommodation itself is like a hostel, but students do not have to pay for it. Students do not have to do anything to have hot meals on the table or worry about keeping their room clean and warm. This way, the student accommodation is supporting students with learning disorders, who have everything done on their behalf but they are still not satisfied. They do not know how to appreciate this opportunity that has given to them. In that case, having a place in the student accommodation is not an advantage, but punishment, because when this student graduates 9th grade and has to manage independently, the problems will arise.
- It is surprising, that the student's parents used to be in the same situation as this student is today. A circle of deprivation has evolved and breaking that circle seems impossible in current circumstances. Children can see their parents as an example, who are living out of social and council benefits without appreciating it, even though the benefits are there to help them.

Ala Elementary school is meant for students with average intellectuality, and this should be this way in reality, because student with average intellectuality understands school and student accommodation house rules. This student understands, that more work needs to be done for his/her own well-being. For example taking care of the cleanliness of his/her own room, personal hygiene and shows interest in studying and self-

improvement.

Children aged 6-17 are living in the student accommodation and students with behaviour disorders are not a good example for the young. The young ones learn what they see and start believing this behaviour to be normal. It is also difficult for teachers to cope with children who have different needs and are in the same classroom. Each one of them needs attention and guiding, but there is just not enough time for everything and teachers lack of experience working with children with special needs as they are not qualified in special education.

The outcome of this current thesis could be useful for the school directorate as well as local government, who has the ability to change the standards of the school. Also, the public should pay more attention to what is going on in the student accommodation in order to enhance the role of student accommodation in decreasing social problems.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Triinu Taits, (sünnikuupäev: 07.09.1985)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose:

„ÕPILASKODU ROLL SOTSIAALSETE PROBLEEMIDE LEEVENDAMISEL ALA PÕHIKOOLI ÕPILASKODU NÄITEL“, mille juhendaja on Valter Parve,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, 13.05.2013